

”YHDESSÄ ETEENPÄIN”

Tutkimus kehitysvammaisten lasten integroitumisesta ja uskontokasvatuksen toteutumisesta päiväkodeissa Espoon Leppävaaran alueella

Mari Parttimaa & Minna Toivanen
Opinnäytetyö kevät 2012
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak etelä Järvenpää
Sosiaalialan koulutusohjelma
Diakonisen sosiaalityön suuntautumis-
vaihtoehto
Sosionomi + diakoni AMK + LTO

TIIVISTELMÄ

Parttimaa, Mari & Toivanen, Minna. Tutkimus kehitysvammaisten integroitumisesta ja uskonto kasvatuksen toteutumisesta päiväkodeissa Espoon Leppävaaran alueella. Diak etelä, Järvenpää. Kevät 2012. 49 s. 2 liitettä. Diakonia ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus / sosionomi(AMK) + diakonin ja lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia kasvattajien näkökulmasta kehitysvammaisen lapsen integroitumista tavalliseen päiväkotiryhmään Leppävaaran päivähoitoalueella. Tutkimme lisäksi, kuinka uskontokasvatus toteutuu Leppävaaran päiväkodeissa kehitysvammaisten lasten kohdalla.

Opinnäytetyömme on lähestymistavaltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena. Kysely toteutettiin neljässä päiväkodissa Leppävaaran alueella. Kyselylomakkeita toimitettiin 76 ja niitä palautui määräänsä mennessä 17. Aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen.

Tutkimusten tulosten mukaan kasvatushenkilöstö kannattaa kehitysvammaisten lasten integraatiota normaalipäivähoitoon, kun henkilöstöressurssit ovat riittävät ja kasvatushenkilöstöllä on mahdollisuus saada tarvittavaa perehdytystä. Kehitysvammaiset lapset tarvitsevat erityistä tukea kasvatushenkilöstöltä sosiaalisten suhteiden luomiseen toisten lasten kanssa ja tämä voi toteuta riittävän henkilöstö- ja avustajaresurssin turvin.

Tässä tutkimuksessa selvisi, että kehitysvammaisten lasten uskontokasvatusta toteutetaan päiväkodin suunnitelmien mukaisesti, kuvallisia ja esittäviä apukeinoja käyttäen.

Johtopäätöksenä voimme todeta, että lievästi kehitysvammaisten lasten integraatiota tavalliseen päiväkotiin pidetään kuntouttavana tukimuotona, kun resurssit ovat riittävät jolloin kasvatushenkilöstöllä on mahdollisuus kohdata ryhmän kaikki lapset. Kehitysvammaiset lapset ovat mukana uskonnollisissa toimintatuokioissa, tarvittaessa heitä avustetaan. Toiminta mukautetaan ja kerronnan tukena käytetään esittäviä keinoja.

Avainsanat: kehitysvammaisuus, päivähoitolaki, varhaiskasvatussuunnitelma, varhaiserityiskasvatus, integraatio, uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio, kvalitatiivinen tutkimus.

ABSTRACT

Parttimaa, Mari & Toivanen, Minna. A study of integration of children with intellectual disabilities in day-care centers in Leppävaara and how their religious upbringing is realized. Language: Finnish. Järvenpää. Spring 2012. 49 pages, 2 appendices.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

In our thesis we studied how, from the pedagogues' point of view, integration of children with intellectual disabilities into a normal day-care group in Leppävaara day-care district takes place. We also studied how religious upbringing is realized among these children in Leppävaara day-care centers.

Our work is based on qualitative approach which includes sending out a questionnaire. The inquiry was carried out in four Leppävaara district day-care centers. There were 76 questionnaires altogether of which 17 were returned in given time. The material was analyzed using the method of material-based content analysis.

The study shows that the pedagogical staff gives support to integration of children with intellectual disabilities into normal day-care in case the staff resources are adequate and the pedagogical staff has the possibility to receive sufficient training. Integration of children with intellectual disabilities need special support from the pedagogical staff to be able to create relationships with other children. This can happen with sufficient staff and aid resources.

The study also points out that religious upbringing of the disabled children is carried out in accordance with the plans made by day-care centers, using visual techniques and different kinds of performances as supportive means.

Our conclusion is that the integration of the children with slight intellectual disabilities into a normal day-care center is considered to be a rehabilitative form of support if the resources are adequate and the pedagogical staff has the possibility to relate to each and every child in the group. Integration of children with intellectual disabilities takes part in religious activities and they receive special help when needed. The activities are adjusted according to their needs and visual techniques are used to support narration.

Key words: people with learning disabilities, day-care act, early childhood education plan, special early pedagogics, integration, religious orientation, qualitative research

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUSKYSYMYKSET	7
3 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	8
3.1 Päivähoitolaki ja varhaiskasvatussuunnitelmat.....	8
3.2 Kehitysvammaisuus.....	10
3.3 Varhaiserityiskasvatus.....	12
3.4 Integraatio päivähoitossa.....	13
3.5 Kasvatushenkilöstön asenteet ja suhtautuminen erityistä tukea tarvitseviin lapsiin	14
3.6 Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa.....	15
4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET AIHEESTA.....	19
5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ, AINEISTON KERUU- JA ANALYSOINTIMETELMÄT	21
5.1 Tutkimusympäristö	21
5.2 Tutkimuksen toteuttaminen	22
5.3 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus	24
5.4 Sisällönanalyysi	25
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	27
6.1 Tukiverkosto yhteistyön lujittajana	27
6.2 Pehdytyksen merkitys kasvatustyössä	29
6.3 Integroitumisen toteutuminen ja lapsen tuen tarpeen huomioiminen päiväkodissa.....	30
6.4 Kehitysvammaisen lapsen uskontokasvatuksen toteutuminen päivähoitossa	32
6.5 Parannusehdotuksia kehitysvammaisen lapsen asemaan päiväkodissa	34
7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	37
8 POHDINTA	38
LÄHTEET.....	42
LIITE 1 KYSELYLOMAKKEEN SAATEKIRJE	46
LIITE 2 KYSELYLOMAKE	47

1 JOHDANTO

Suvaitsevaisuus ja syrjäytymisen ehkäisy ovat tärkeitä tavoitteita niin valtakunnallisesti kuin ammatillisesti sosiaaalialalla. Joten päätimme tutkia opinnäytetyössämme miten näitä tavoitteita toteutetaan kehitysvammaisten lasten kohdalla. Kaikki ihmiset haluavat tulla hyväksytyksi ja kuulua johonkin ryhmään, myös kehitysvammaiset lapset. Kehitysvammaisille lapsille on tärkeää saada huomiota ja he haluavat olla osallisina ryhmän toiminnassa päiväkodin arjessa. Heille on tärkeää saada osallistua toimintatuokioihin omien taitojensa mukaan sekä saada onnistumisen ja osallisuuden kokemuksia. Lapset tarvitsevat aikuisen apua toimintatuokioihin osallistumisessa, sosiaalisten suhteiden luomisessa, sekä muiden lasten hyväksynnän saavuttamisessa (Huhtanen 2004, 102). Miten tälle luodaan edellytykset päiväkodin kiireisessä arjessa ja kuinka tuetaan kehitysvammaisen lapsen kokonaisvaltaista kehitystä?

Kiinnostus kehitysvammaisuutta ja varhaiskasvatusta kohtaan sekä halu kehittää omaa ammatillisuutta, motivoi meitä opinnäytetyössämme. Samalla tutkimme myös, kuinka kehitysvammaisten lasten uskontokasvatusta toteutetaan Leppävaaran päivähoitoalueella.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia kasvattajien näkökulmasta kehitysvammaisen lapsen integroitumista tavalliseen päiväkotiryhmään. Tutkimuksemme taustalla on perheiden antama palaute alle kouluikäisten kehitysvammaisten lasten palveluohjaajille. Palautteen mukaan kehitysvammaiset lapset otetaan päiväkodeissa huomioon hyvin erilaisin tavoin. Eniten palautetta palveluohjaajille on tullut vaikeasti kehitysvammaisten lasten perheiltä. Perheet kertoivat, että vaikeasti kehitysvammaisen lapsen kohtaaminen runsaan hoidollisuuden vuoksi on päivähoidon henkilökunnalle haasteellista. Vaikeasti kehitysvammaisen lapsen hoitaminen tavallisessa päiväkodissa koetaan vaativana tehtävänä. Pian päivähoidossa saatetaan todeta, että lapsi ei ole päivähoidon keinoin hoidettavissa. Alle kouluikäisten kehitysvammaisten lasten palveluohjaajat ovat tiedostaneet asian, ja idea tutkimukseen tuli heiltä.

Joidenkin vaikeasti vammaisten lasten kohdalla ainoa keino järjestää hoito, on kotihoito tarvittavilla tukitoimilla. Näissäkin tapauksissa lapsen kuntoutuksen kannalta on oleellista, että arkipäivän tilanteissa toimitaan kuntoutustavoitteiden suuntaisesti. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2006, 180.)

Selvitimme kyselytutkimuksessamme, oliko kyseisessä päiväkodissa kehitysvammaista lasta tällä hetkellä. Tiedustelimme myös, millaista perehdytystä ja ohjeistusta kasvatushenkilöstö oli saanut. Tutkimme aihetta kasvatushenkilöstölle suunnatulla kyselytutkimuksella ja peilaamme saatuja vastauksia. Tutkimustulosten kautta on tarkoitus löytää parantamis- ja kehittämisehdotuksia kasvattajille kehitysvammaisen lapsen kohtaamiseen päiväkodissa.

Päivähoidon toimiva arki on osa lapsen kuntoutusta. Arjen toiminnoissa on tärkeää huolehtia, että erityistä tukea tarvitseva lapsi kokee olevansa hyväksytty ryhmässä ja että toimintaympäristö vastaa hänen tarpeitaan. (Espoon varhaiskasvatussuunnitelma i.a.)

Kehitysvammaisten lasten määrä on päiväkodeissa lisääntynyt. Samaan aikaan avustajien määrää on kuitenkin vähennetty. Päiväkodeissa olevat kehitysvammaiset lapset ovat hyvin eritasoisia. Tämä vaatii kasvatushenkilöstöltä laaja-alaista osaamista, ja työhön perehdyttäminen on tärkeää. Henkilökunta kokee riittämättömyyden tunnetta ajan jakamisessa niin kehitysvammaisen lapsen kuin ryhmän muidenkin lasten kanssa. Kasvatushenkilöstö kantaa huolta myös siitä, saavatko ryhmän muut lapset riittävästi huomiota silloin, kun ryhmässä on paljon tukea tarvitseva kehitysvammaisen lapsi. Halusimme saada selville, onko taustalla muutakin kuin riittämättömyyden tunne ja resurssipula. Millaisilla arjen toiminnoilla voitaisiin parantaa kehitysvammaisen lapsen sopeutumista tavalliseen päiväkotiin? Miten kasvattajat ja kehitysvammaiset lapset selviävät päiväkodin arjessa yhdessä eteenpäin?

Heinämäen (2004, 69) mukaan erityisen tuen järjestäminen varhaiskasvatuspalveluissa edellyttää kasvatushenkilöstöltä myönteistä asennetta uuden oppimiseen ja omaksumiseen. Henkilöstölle on myös varattava mahdollisuus konsultaatioon, työnohjaukseen sekä erityiskasvatukselliseen tukeen työssään.

2 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, mitä mieltä kasvattajat ovat kehitysvammaisten lasten integroitumisesta tavalliseen päiväkotiin sekä millainen merkitys työkokemuksella ja työhön perehdyttämisellä on. Tavoitteenamme on tutkimuksen keinoin saada vahvistusta asiakaslähtöiseen työhön päiväkodissa, sekä tuoda näkyville toimivien resurssien merkitys kehitysvammaisten lasten kanssa työskentelyssä. Haluamme myös selvittää miten kehitysvammaisten lasten uskontokasvatusta toteutetaan, koska suuntautumisvaihtoehtomme on diakoninen sosiaalityö.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten kasvattajien mielestä integroituminen toteutuu päiväkodin arjessa?
2. Miten kehitysvammaisten lasten uskontokasvatus toteutetaan Leppävaaran päiväkodeissa?

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Päivähoitolaki ja varhaiskasvatussuunnitelmat

Lasten päivähoito on Suomessa subjektiivinen oikeus. Päivähoitoa tulee järjestää lain 1 § mukaan perhepäivähoitona, päiväkotihoidona, muuna päivähoitotoimintana tai leikkitoimintana. Päivähoitoa järjestetään päiväkodissa, perhepäivähoitona hoitajan kotona tai muussa sille tarkoitettussa tilassa. Päivähoitolaki tarjoaa mahdollisuuden siihen, että lapselle voidaan järjestää tarpeelliset päivähoitokuljetukset. (Laki lasten päivähoitosta 1 § 18.5.1990/450.i.a.) Päiväkotitoiminnan perustana on varhaiskasvatuksen pedagogiikka, joka perustuu konstruktiviseen oppimiskäsitykseen eli omaan oppimiseen ja havainnollistamiseen (Kontu & Suhonen 2008, 50).

Päivähoitolain mukaan päivähoitoa tarjotaan alle oppivelvollisuusikäisille tai sitä vanhemmille lapsille, joiden hoitoa ei muulla tavoin voida järjestää. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36, 2 §.i. a.) Päivähoitolaki määrittelee, että lapselle tulee tarjota turvalliset, jatkuvat ja lämpimät ihmissuhteet sekä kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa suotuisassa kasvuympäristössä. Lain mukaan päivähoitotoiminnan tehtävänä on tukea päivähoitossa olevien lasten perheitä heidän kasvatustehtävässään sekä edistää yhdessä vanhempien kanssa lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoitotoiminnan tulee edistää lapsen sosiaalista, fyysistä ja tunne-elämän kehitystä hänen ikänsä ja yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Samalla edistetään älyllistä, esteettistä, eettistä sekä uskonnollista kehitystä. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa päivähoitotoiminnan tulee kunnioittaa lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. (Laki lasten päivähoitosta 304/1983, 2a§ i. a.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen järjestämistä, valvontaa sekä sisällöllistä kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on kehittää kasvatushenkilöstön ammatillisuutta ja vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa sekä lisätä yhteistyötä eri verkostojen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelma tukee yhdessä esi- ja perusope-

tuksen suunnitelmien kanssa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja oppimisen kokonaisuutta. Varhaiskasvatuksen tärkeänä arvopohjana on lapsen ihmisarvo, jota määrittävät kansainväliset lapsen oikeuksia määrittelevät sopimukset ja asiakirjat. (Stakes 2005, 7–12.)

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa ja sen toteutumista tulee arvioida säännöllisesti. Päivähoidon henkilökunta havainnoi lasta systemaattisesti. Havainnoinnista saatua arvokasta tietoa hyödynnetään tehtäessä lapsikohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa vanhempien kanssa. Vanhemmat tuovat esiin lapsensa ja perheensä tuntemukset ja kasvatushenkilöstö puolestaan oman ammatillisen asiantuntemuksensa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon lapsen tämän hetken tarpeet, kokemukset ja tulevaisuuden näkymät. Huomioitavia seikkoja ovat myös lapsen yksilöllisen tuen ja ohjauksen tarve, vahvuudet sekä mielenkiinnon kohteet. Huomiota kiinnitetään erityisesti lapsen kehitystä tukeviin myönteisiin puoliin. Lapsen hyvinvointiin liittyviin huolenaiheisiin pyritään löytämään ratkaisu yhdessä vanhempien kanssa. (Heinämäki 2004, 24, 31.)

Kehitysvammainen lapsi tarvitsee ymmärtämisensä tueksi puhetta tukevia tai korvaavia vihjeitä. Konkreettisiin tilanteisiin liittyvät asiat kuten kuvat, erilaisia aistimuksia tarjoavat esineet, viittomat ja laulut auttavat lasta tilanteiden hahmottamisessa ja ymmärtämisessä. Tärkeintä on, että vuorovaikutustilanteessa käytetään sitä lapsen aistialuetta, jolla hän parhaiten toimii. (Papunet i. a.) Visuaalisten keinojen avulla lapsi kohdentaa huomionsa hänelle osoitettuun puheeseen (Tauriainen 2000, 63). Tämä on hyvä ottaa huomioon kehitysvammaiselle lapselle tarkoitetun toiminnan suunnittelussa.

Lapsen kehityksen ja kasvun taustalla on kokonaisvaltainen ihmiskäsitys (Koi-vunen 2009, 139). Varhaiskasvatus on suunnitelmallista toimintaa, joka edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä, kasvua ja oppimista. Kokonaisvaltaista kehitystä tukee ammattitaitoinen henkilökunta, jonka osaamisen taustalla on pedagogisten menetelmien hallinta ja laaja-alainen tieto varhaiskasvatuksesta. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää lapsen hyvän ja kokonaisvaltai-

sen kasvatuksen kannalta. (Stakes, oppaita 2005 11- 12.) Yhteisessä kasvatustyössä on tärkeää, että kasvattajalla on kyky tunnistaa perheelle parhaiten sopeva yhteistyömuoto. Molemminpuolinen luottamus ja kunnioitus edistää onnistumista. (Koivunen 2009, 154.)

3.2 Kehitysvammaisuus

Maailman terveysjärjestön (WHO) tautiluokituksen, ICD -10:n (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems) mukaan älyllisenä kehitysvammaisuutena tarkoitetaan tilaa, jossa ihmisen henkisen suorituskyvyn kehitys on epätäydellinen tai kokonaan estynyt. Erityisesti henkiseen suorituskykyyn vaikuttavat kielelliset, kognitiiviset, sosiaaliset ja motoriset taidot ovat puutteellisesti kehittyneitä. Älyllinen kehitysvammaisuus voi esiintyä yksin tai yhdessä jonkin muun psyykkisen tai fyysisen tilan kanssa. (Kaski, Manninen, Mölsä & Pihko. 2009, 16.) Kehitysvamma voi johtua joko ennen syntymää tapahtuneista seikoista, synnytyksessä sattuneista vaurioista tai lapsuusiän tapaturmista ja sairauksista. (Kehitysvammaisten Tukiliitto ry i.a.) Kehitysvammaisuuden syytä ei aina pystytä selvittämään, vaan sen taustasyyt jäävät usein tuntemattomiksi (Verner i.a.).

The American Association on Intellectual and Developmental Disabilities -järjestön (AAIDD) kehittämän mallin mukaan älyllinen kehitysvammaisuus on peruslähtökohdiltaan toiminnallinen. Ratkaisevat tekijät mallin määrittelyssä ovat ympäristö, toimintakyky ja edellytykset tai kyvyt. Kyse on adaptiivisten ja älyllisten taitojen sekä ympäristön vaatimusten välisestä vuorovaikutuksesta. Mallin mukaan älyllinen kehitysvammaisuus on vammaisuutta vain vuorovaikutuksen tuloksena. AAIDD:n mukaan kehitysvammaisuudella tarkoitetaan henkilön tämänhetkisen toimintakyvyn huomattavaa rajoittuneisuutta. Tämän lisäksi kehitysvammaan liittyy samanaikaisesti ainakin kaksi rajoitetta adaptiivisten taitojen alueella. Adaptiivisella käyttäytymisellä tarkoitetaan sitä, miten henkilö täyttää itsenäiseen suoriutumiseensa ja sosiaaliseen vastuullisuuteensa kohdistuvat ikätasoiset odotukset. Kehitysvammaisuus ilmenee henkilöllä ennen 18 vuoden ikää. (Kaski ym. 2009, 16 – 17.)

Toimintakyvyllä tarkoitetaan ihmisen kykyä toimia olosuhteiden ja tilanteiden vaatimalla tavalla. Kehitysvammaisella henkilöllä vaikeudet toimintakyvyssä johtuvat usein siitä, että hänen oma toimintakykynsä on ristiriidassa ulkopuolisen vaatimustason kanssa. Hänen toimintakykynsä ei riitä selviytymään eri tilanteissa, vaan hän tarvitsee ulkopuolista ohjausta, tukea tai hoitoa. Kehitysvammaisuuteen liittyviä rajoituksia ja haittoja tulee aina tarkastella suhteessa henkilön ikävaiheeseen ja asioihin, jotka siihen normaalisti kuuluvat. Kehitysvammaisen henkilö voi olla hyvinkin toimintakykyinen omassa tutussa ympäristössään, mutta pienikin muutos toimintaympäristössä voi rajoittaa kehitysvammaisen henkilön kykyä toimia. Yksilöllisesti suunniteltujen tukitoimien ja pitkäjänteisen kuntoutuksen avulla voidaan vaikuttaa kehitysvammaisen henkilön toimintakyvyn paranemiseen. (Verner i.a.)

AAIDD:n toimintakykyyn pohjaavan määritelmän mukaan älyllisten toimintojen käsitteellä viitataan henkilön henkiseen suorituskykyyn. Älylliset toiminnot koostuvat useammista tekijöistä. Näitä tekijöitä ovat päättelykyky, ongelmien ratkaisukyky sekä oman toiminnan suunnittelu. (Verner i.a.) WHO:n tautiluokitus edellyttää, että älyllisen kehitysvammaisuuden asteen luokittelu perustuu henkilön senhetkiseen toimintakykyyn. Luokituksen mukaan älyllisesti kehitysvammaisia ovat ne henkilöt, joiden älykkyydosamäärä on alle 70. Tietoa kehitysvammaisuuden vaikeusasteesta tarvitaan silloin, kun arvioidaan henkilölle sopivaa opetusmuotoa tai kuntoutusta tai haetaan Kelan myöntämiä lääkinnälliseen kuntoutukseen liittyviä etuuksia tai taloudellisia tukia. (Kaski ym. 2009, 17- 19.)

Lievä älyllinen kehitysvamma aiheuttaa henkilölle oppimisvaikeuksia koulussa. Keskiasteinen älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa merkittäviä vaikeuksia ja viiveitä lapsen kehityksessä. Vaikea älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa henkilölle jatkuvan ohjauksen ja tuen tarpeen arjen toiminnoissa, koulussa, työ- ja päivätoiminnassa sekä asumisessa. Syvä älyllinen kehitysvammaisuus aiheuttaa sen, että henkilö on täysin riippuvainen muista ihmisistä ja jatkuvan hoidon tarpeessa. (Kaski ym. 2009, 20 - 21.)

Muun muassa elinympäristön riskitekijöiden varhainen tunnistaminen, seulontatutkimukset ja sikiödiagnostiikka ovat tekijöitä, jotka pienentävät syntyvien ikä-

luokkien vammaisuuden ilmaantumista. Tehostuneen terveyden- ja sairaanhoi-
don myötä vaikeimmin vammautuneiden henkilöiden elinikä on pidentynyt ja he
ovat parempikuntoisia. Lääketieteellisen toiminnan alueella tapahtuu koko ajan
konkreettisia muutoksia, joiden avulla osa vammaisuuden syistä voidaan estää.
Samaan aikaan opitaan diagnostisoimaan, tunnistamaan ja ehkäisemään kehi-
tysvamman syytä. On todennäköistä, että tulevaisuudessa yhä suurempi
osa lievän kehitysvamman syyistä selviää. (Kaski ym. 2009, 350 – 352.)

Kehitysvammaisen henkilön hyvinvoinnin perustana on hänen toimintakykynsä
ja sitä täydentävät yksilön tarpeiden mukaiset palvelut ja tukitoimet. Oman li-
sänsä tähän tuovat toimivat ihmissuhteet, mahdollisuus toteuttaa omia pyrki-
myksiä sekä esteetön elinympäristö. Tavoitteet on mahdollista saavuttaa yhteis-
työssä kehitysvammaisen henkilön, huoltajan ja moniammatillisen työntekijä-
verkoston kanssa. Tärkeitä onnistumisessa ovat palveluohjaus- ja kuntoutus,
yksilöllinen palvelusuunnitelma ja siihen nimetty vastuuhenkilö. (Kaski ym.
2009, 368.)

3.3 Varhaiserityiskasvatus

Päivähoidossa erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevien lasten määrä on lisään-
tymässä. Tämän vuoksi varhaiserityiskasvatusta toteutetaan yhä enemmän päi-
vähoidossa. Erityisen tuen tarpeen arviointi ja toteaminen perustuu diagnoosei-
hin ja asiantuntijalausuntoihin. (Huhtanen 2004, 100.) Jokaisella lapsella on oi-
keus tulla hyväksytyksi ja saada tarvittaessa erityistä hoitoa ja tukea. Tämä on
otettava huomioon jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Erityistä tukea toteutetaan
mahdollisuuksien mukaan yleisten palveluiden puitteissa. (Heinämäki 2004,15.)
Lapsilähtöisyys eli lapsen vahvuuksien huomioiminen ja niiden kehitysalueiden
vahvistaminen, joissa lapsi tarvitsee tukea, on tärkeää (Kontu & Suhonen 2006,
114). Lasten kuntoutuksellisiin ja kasvatuksellisiin tarpeisiin vastataan päivähoi-
dossa erityisellä tuella. Lapselle järjestettävä erityinen tuki on usein yksilöllistä
tavoitteiden laatimista varhaiskasvatuksessa. Päivähoito pitää sisällään kaikille
lapsille hyödyllisiä ja kehitystä tukevia elementtejä. Varhaiskasvatuksen henki-

löstön tehtävänä on toteuttaa erilaisia tukitoimia niitä tarvitsevan lapsen arjessa yhteistyössä vanhempien kanssa. (THL i. a.)

Tarvittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan sisältyy lapsen tuen tarpeen arviointi ja tuen järjestämisestä sopiminen. Erityisen tuen järjestämisen suunnitelmassa on tärkeää määritellä lapsen tuen tarpeet, vahvuudet, varhaiskasvatuksen tukitoimien tavoitteet, tuki- ja kuntoutuspalvelut, sekä ympäristön muutostarpeet. Nämä kaikki ovat niitä osa-alueita, joihin lapsi ja perhe eri tahoilla osallistuvat. (Heinämäki 2004, 31 - 32.) Varhaiserityiskasvatuksen tukitoimenpiteitä päivähoitossa ovat esimerkiksi erityislastentarhan opettajan, puheterapeutin, toimintaterapeutin ja psykologien palvelut. Päivähoitossa työskentelevät erityistyöntekijät tukevat lasta ja hänen parissaan työskenteleviä henkilöitä sekä vanhempia. Erityistyöntekijät auttavat kuntoutukseen tarvittavien materiaalien ja apuvälineiden hankinnassa. Erityispalveluiden saaminen edellyttää sitä, että lapsella on todettu erityisen hoidon ja kasvatuksen tarve. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 93 – 94.)

3.4 Integraatio päivähoitossa

Integraatiolla tarkoitetaan sananomukaisesti kahden erilaisen osan yhdistämistä niin, että ne sulautuvat uudeksi kokonaisuudeksi, eivätkä enää erotu toisistaan. Integraatioajattelun taustalla on normaaliuden periaate, jonka mukaan vammaisten olosuhteiden pitäisi olla samanlaiset kuin muidenkin ihmisten. (Moberg, Hautamäki, Kivirauma, Lahtinen, Savolainen & Vehmas 2009, 79 - 80). Onnistunut integraatiota edistää lapsen itsetuntoa vahvistava sosiaalinen vuorovaikutus (Huhtanen 2004, 101).

Päivähoitossa yksilöintegraatiolla tarkoitetaan, että erityistä tukea tarvitseva lapsi sijoitetaan tavalliseen ryhmään päiväkodissa. Integraation toteuttaminen edellyttää suunnitelmallisuutta päivähoitoyksikössä, jotta lapsen osallisuus ryhmässä toteutuisi. Integraatioita toteutetaan fyysisesti niin, että lapsen tarvitsema erityinen tuki toteutetaan yleisessä varhaiskasvatuksessa. Toiminnallisesti integraatiota toteutetaan siten, että erityistä tukea tarvitsevan lapsen päivittäinen

toiminta nivoutuu ryhmän toimintaan. Lapsen kokonaiskehityksen kannalta sosiaaliset kontaktit ja toimiminen vertaisryhmässä ovat tärkeitä. (Heinämäki 2004, 14, 36.)

Päivähoitoasetus määrittelee kuinka monta lasta hoitajaa kohden saa päiväkodissa olla. Jos ryhmässä on erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevia lapsia, eikä heillä ole omaa avustajaa, se on huomioitava lasten lukumäärässä suhteessa hoitohenkilökunnan määrään. Integroidussa erityisryhmässä on useimmiten 12 lasta, joista enintään viidellä voi olla lausunto erityisen tuen tarpeesta. (Kontu & Suhonen 2006, 48.) Integroidussa ryhmässä on sekä kehitysvammaisia että tavanomaisesti kehittyneitä lapsia, joista käytetään usein nimitystä tukilapsi. Tauriainen (2000,187) toteaa tutkimuksessaan, että kuusivuotiaat tytöt ovat yleensä parhaita tukilapsia hoivaamisviettinsä vuoksi. Tavoitteena on sijoittaa kehitysvammaisen lapsi samaan ryhmään ikäistensä kanssa ja tukea häntä toiminnallisesti, sosiaalisesti ja fyysisesti. Tämä on mahdollista, jos lasta kannustetaan osallisuuteen ja vuorovaikutukseen muun ryhmän kanssa, eikä hän jää toiminnan ulkopuolelle. (Heinämäki 2004, 14.) Integraation onnistumista edistää henkilökunnan positiivinen suhtautuminen siihen, että kaikkia lapsia kasvatetaan ja opetetaan samassa ryhmässä. Lapsen edun mukaista on saada onnistumisen kokemuksia hyväksyvässä ilmapiirissä. (Lastentarhanopettajaliitto i. a.)

3.5 Kasvatushenkilöstön asenteet ja suhtautuminen erityistä tukea tarvitseviin lapsiin

Kasvattajan on tärkeää tiedostaa omat henkilökohtaiset arvonsa, ihmiskäsityksensä ja asennoitumisensa erilaisuuteen, koska ne vaikuttavat hänen ammatillisuuteensa ja suhtautumiseen muihin ihmisiin. Asenteiden kautta arvioimme erilaisia ihmisiä ja sosiaalista ympäristöä. Asenteet jakautuvat kolmeen osaan, jotka ovat kognitiivinen, emotionaalinen ja konatiivinen. Kognitiivinen osa-alue pitää sisällään tietoja kehitysvammaisuudesta. Emotionaaliseen osa-alueeseen liittyvät tunteet, ja konatiivinen osa-alue pitää sisällään omien asenteiden mukaista toimintaa. Kasvattajan asenne vaikuttaa siihen, millaisena hän kokee

lapsen tai millaisessa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa hän on lapsen kanssa. (Koivunen 2009, 124 -125.)

Eettinen toiminta korostuu sosiaali- ja terveystyössä, koska asiakkaalla on usein puutteita toimintakyvyssään. Hän saattaa olla puolustuskyvytön ja riippuvainen muiden ihmisten antamasta avusta. Työntekijän on toimittava eettisesti, eikä hän saa käyttää valtaa hyväkseen asiakkaan tarvitsemasta tukitoimenpiteistä päätettäessä. Lapsi on fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten ominaisuuksien muodostama kokonaisuus, jossa eri osat liittyvät toisiinsa ja jota ei saa kohdella vain tietyn ominaispiirteen mukaisesti. (Malm ym. 2004, 412.)

Ihmiskäsitys, etikka ja arvot näkyvät kasvattajan puheissa ja toiminnoissa. Puhuminen vammaisuudesta tai erilaisuudesta sisältää usein oletuksia, uskomuksia tai asenteita. Vammaisesta lapsesta saatetaan puhua vammakategorisesti, jolloin hänet kuvataan kaavamaisin käsityksin. Tällöin on vaarana, että lapsen persoonallisuus jää huomioimatta ja hänet leimataan kyvyttömäksi. (Kontu & Suhonen 2006, 10.)

Lapsen nimeäminen erityistä tukea tarvitseväksi vaikuttaa häneen kohdistuviin kasvatustoimenpiteisiin. Lapsen aito kohtaaminen ja henkilökohtainen huomiointi ovat päivähoitossa tärkeitä. Niiden avulla luodaan perusta positiiviselle lapsinäkemykselle. (Kontu & Suhonen 2006, 10 -11.) Tietämättömyys, pelko ja ennakkoluulot ovat usein kielteisten asenteiden taustalla. Kasvattaja saattaa esimerkiksi olettaa, että kehitysvammaiset eivät osaa puhua, jos hän on aikaisemmin tavannut vain puhumattomia kehitysvammaisia. Tiedon lisääntyessä ja kasvattajan tutustuessa lapseen suhtautuminen muuttuu usein parempaan suuntaan ja suvaitsevaisuus lisääntyy. (Koivunen 2009, 124 -125, 138.)

3.6 Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa

Uskontokasvatus on säädetty päivähoitolaissa (36 / 1973) yhdeksi sen seitsemästä kasvatustavoitteesta. Uskonnollis-kasvatuksellinen orientaatio on yksi varhaiskasvatuksen sisällöistä myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden

mukaan. (Laine & Torppa 2010, 161.) Lain tavoitteet painottuvat lapsen mahdollisuuteen saada tietoa kristinuskon keskeisistä sisällöistä ja kulttuuriperinnöstä sekä lapsen osallisuuteen juhlapyhien perinteissä (Saarinen 2002, 10). Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (1989) todetaan myös, että lapsella on oikeus omaan uskontoon ja siten uskontokasvatukseen. Lapsen tulee saada riittävästi tietoa omasta uskonnostaan. Hengelliset ja uskonnolliset ilmiöt sekä henkiset asiat muodostavat yhdessä uskonnolliskatsoimuksellisen orientaation ytimen (Varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 29).

Päivähoidon kasvatustavoitekomitea asetettiin vuonna 1979 pohtimaan päivähoidon tavoitteita. Tämän työskentelyn tuloksena syntyi mietintö, joka toimi pitkään varhaiskasvatuksessa yleisohjeena. Päivähoidon kasvatustavoitekomitea havaitsi mietinnössään päivähoidon uskontokasvatusta kulttuuriperinnöstä, sosiaalisesta ympäristöstä ja osittain lapsen tarpeista käsin. Tavoitteenasettelussa korostettiin kristillisiä perinteitä ja tapakulttuuria. Tämän varaan rakentuu kunnioittava asenne muita vakaumuksia ja erilaisia uskontoja kohtaan. Päivähoidon uskontokasvatus on ekumeenista ja yleiskristillistä. Sen tehtävänä on tiedon ja kokemuksen välittäminen uskonnosta. Kasvatushenkilökunnan on tärkeää perehtyä lapsen oman uskonnon käytäntöihin ja tapoihin. Uskontokasvatus antaa lapselle elementtejä alueelliseen ja omaan kulttuuriin kasvamisessa. (Kangasmaa, Petäjä & Vuorelma 2008, 11 - 13.) Kasvatustavoitekomitea korosti päiväkotien ja kotien välistä yhteistyötä sekä yhdensuuntaisia tavoitteita. Yhteisesti hyväksytyt tavoitteet tukevat sekä kasvattajien, että vanhempien kasvatustyötä vahvistaen lapsien turvallisuudentunnetta. (Salminen 2001, 23.)

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vammaispoliittisen ohjelman Kirkko kaikille (2003) mukaisesti kirkon vammaistyön tavoitteena on kristillisen uskon tuominen kaikkien vammaisten henkilöiden ulottuville. Samalla pyritään siihen, että kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua kirkon ja seurakunnan toimintoihin omista lähtökohdista käsin. Ohjelman tavoitteena on seurakunta, joka ottaa huomioon kaikkien seurakuntalaistensa tarpeet, ja jossa on tilaa kaikille.

Päivähoidossa lapsi saa kohdata uskonnollisia asioita ja ilmiöitä monipuolisen toiminnan kautta. (Stakes 2005, oppaita 56, 29.) Saarisen (2002, 11) mukaan

päivähoidossa annettava uskontokasvatus antaa lapselle mahdollisuuksia ihmisenä olemiseen ja tukee hänen kasvuaan. Kirkkovuoden juhlien vietto on päivähoitossa uskontokasvatuksen keskeinen alue. Uskontokasvatuksessa lapselle annetaan mahdollisuus kysellä ja pohdiskella asioita. Hänen pohdintojaan myös arvostetaan. Lapsen on ensiarvoisen tärkeää tulla kuulluksi elämäntarkoituksellisissa kysymyksissä ja hänen tarpeita sekä tunteita tulee kunnioittaa. Uskontokasvatuksella on paljon annettavaa lapsen kokonaispersoonallisuuden kasvulle ja uskontokasvatus tukee lapsen tervettä kehitystä ja kasvua. Uskonto avaa lapselle kokemuksia hyväksytyksi tulemisesta, huolenpidosta ja välittämisestä. (Salminen 2001,94.)

Lapselle tulisi antaa mahdollisuus kohdata erilaisia uskontoon liittyviä ilmiöitä ja asioita arjen keskellä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa sovitaan yhdessä vanhempien kanssa lapsen uskonnollis-katsomuksellisen orientaation sisällöstä. Työntekijän ammattitaitoa on myös kodin uskonnollisten taustojen arvostaminen. (Saarinen 2002, 12 – 15.) Kasvattajien on kunnioitettava myös uskonnottoman perheen vakaumusta (Kangasmaa 2008,40).

Kasvattajilla on iso vastuu lasten uskonnollisen kehityksen tukijana (Salminen 2001, 94). Tarvittaessa varhaiskasvatuksen henkilökunta voi saada muun muassa paikallisten seurakuntien kautta tukea ja apua kirkkokuntien välisen uskontokasvatuksen toteuttamiseksi. Ekumeenisessa uskontokasvatuksessa tärkeitä toimenpiteitä ovat muun muassa monipuoliset toimintatavat, elämykset, ihmettely, yhteiset kokemukset sekä uskonnollisten ilmiöiden ja asioiden kohtaaminen. (Laine & Torppa 2010, 163.)

Espoon varhaiskasvatussuunnitelmassa (2001) on uskonnolliskasvatuksellinen orientaatio korvattu nimellä ” Eettinen ja katsomuskasvatus”. Varhaiskasvatus sisältää eettistä ja kulttuurista kasvatusta useissa toiminnoissa ja se on ryhmille yhteistä. Katsomuskasvatuksessa tutustutaan suomalaisiin juhlapyhiin ja tapakulttuuriin, mutta myös muut kulttuurit huomioidaan. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi oman katsomuksensa mukaisesti, tukien ja arvostaen kodin vakaumusta. Lapsilla on mahdollisuus lisätä ja kehittää tietoa uskonnosta ja elämäntarkoituksesta erilaisten sisältöjen avulla, joita ovat esimerkiksi erilaiset

uskonnolliset juhlat ja niiden viettäminen. Lapsen ikä ja kehitys huomioidaan eettisen ja katsomuksellisen kasvatuksen eri vaiheissa. Kulttuurikirjon lisääntyessä on tärkeää, että henkilökunta saa riittävästi tietoa erilaisista katsomuksista ja niihin liittyvästä ajattelusta. (Espoo kaupunki. Varhaiskasvatussuunnitelma. i.a.)

Espoon seurakuntayhtymässä työskentelee kehitysvammaisten diakoni, joka palvelee espoolaisia kehitysvammaisia henkilöitä ja heidän perheitään. Hän toimii apuna, tukena ja keskustelukumppanina. Toiminta on monipuolista, mutta kohdistuu pääsääntöisesti kouluikäisiin, nuoriin ja aikuisasiakkaisiin. (Espoon seurakunta i.a.)

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET AIHEESTA

Aikaisemmat tutkimusmateriaalit voivat palvella tutkijoita monella tapaa. Niitä voidaan hyödyntää vertailumateriaaleina tai oman tutkimusmateriaalin täydennyksenä. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2003, 176.) Löysimme muutamia aiheitamme sivuavia opinnäytetöitä, muun muassa Piia Honkalan vuonna 2008 Oulun diakonia-ammattikorkeakoulussa tekemän opinnäytetyön ”Eryitystä hoitoa ja kasvatusta tarvitseva lapsi päivähoitossa. Henkilökunnan tuntemuksia rakenteellisesta tukitoimesta, jos erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseva lapsi sijoitetaan päivähoitossa kahden lapsen paikalle”. Opinnäytetyö selvitti henkilökunnan mielipiteitä lapsen sijoittamisesta kahden lapsen paikalle päiväkodissa. Vastaa- jien mielestä lapsen diagnoosilla on suuri merkitys tässä tilanteessa. Eryitystä tukea ja kasvatusta tarvitsevan lapsen sijoittaminen kahden lapsen paikalle koettiin riittämättömänä tukitoimenpiteenä erityislapsen kannalta ja huolta kannet- tiin myös ryhmän muiden lasten puolesta. Hyvänä tukitoimenpiteenä pidettiin koulutettua ja pitkäaikaista avustajaa, ryhmäkoon pienentämistä ja pienryhmä- toimintaa. (Honkala 2008.)

Elina Kurki ja Taina Törmä ovat tehneet vuonna 2007 Helsingin Diakonia- ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön aiheesta ”Vanhempien ajatuksia päivä- kodin integroidusta erityisryhmästä ja sen arjesta.” Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia vanhempien ajatuksia päiväkodin integroidusta erityisryhmästä. Työn tärkeimmäksi tulokseksi nousi henkilökunnan ja vanhempien välinen vuorovai- kutus ja se, että tukilasten vanhemmat kokivat tärkeäksi ensitiedon saamisen erityisryhmästä. Integroidun erityisryhmän koettiin vahvistavan lasta, ja arjen toimivuudella oli tärkeä merkitys. (Kurki & Törmä 2007.)

Liisa Kokkonen ja Eeva Koskinen ovat tehneet vuonna 2011 Helsingin Metro- polia ammattikorkeakoulusta opinnäytetyön ”Lapsi lasten joukossa. Vanhemi- en kokemuksia kehitysvammaisen lapsen varhaiskasvatuksesta”. Opinnäytetyö selvittää kehitysvammaisten lasten varhaiskasvatusta Tuusulan kunnassa ja sitä, millaista tukea lapset ja heidän vanhempansa tarvitsevat. Tutkimus osoitti, että kehitysvammaiset lapset tarvitsevat tukea ensisijaisesti vuorovaikutustilan-

teissa ja sosiaalisten taitojen harjoittelussa. Tärkeitä tekijöitä kehitysvammaisen lapsen päivähoiton arjessa ovat lapsen yksilölliset taidot ja kiinnostuksen kohteet. Kehitysvammaisten lasten vanhempien tuen tarpeeseen vaikuttavia tekijöitä olivat perheen elämäntilanne sekä voimavarat. (Kokkonieniemi & Koskinen 2011.)

Leena Tauriainen on tehnyt vuonna 2000 Jyväskylän Yliopistossa väitöskirjan aiheesta ”Kohti yhteistä laatua; henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitteet päivähoiton integroidussa erityisryhmässä.” Tutkimus osoitti, että vanhemmille tärkeitä laatutekijöitä päivähoitossa ovat esimerkiksi lasten kaverisuhteet sekä toiminnan turvallisuus ja monipuolisuus. Kommunikaatiotaitoja ja vastuun antamista lapsille pidettiin tärkeinä taitoina heidän tulevaisuuttaan ajatellen. Lapsen yksilöllistä huomioimista pidettiin tärkeänä ja toisaalta haasteellisena tekijänä integroidussa erityisryhmässä. Osa vanhemmista mietittytti, miten lapsen minäkuva kehittyy erityisryhmässä ja miten lapsi hyväksytään kaveripiirissä. Integraatioryhmässä lapset oppivat kuitenkin toisiltaan erilaisia taitoja. He oppivat myös kantamaan vastuuta ja hyväksymään erilaisuutta. Tätä pidettiin niin ikään tärkeänä. Kodin ja päivähoiton yhteistyössä on tärkeää huomioida yksilöllinen kohtaaminen ja tiedon siirtäminen lasten ja aikuisten keskinäisestä toiminnasta. Vanhemmille halutaan myös tarjota säännöllistä tukea. Integroidussa erityisryhmässä työskentelevien kasvattajien mielestä tärkeitä laatutekijöitä päivähoiton arjessa olivat lapsen yksilöllinen kohtaaminen, johdonmukainen kasvatus sekä fyysisten ja psyykkisten perustarpeiden turvaaminen. Kasvattajat arvostivat lapsilähtöistä ja konstruktivistista ajattelua päivähoitossa. (Tauriainen 2000, 119–127, 145.)

5 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ, AINEISTON KERUU- JA ANALYSOINTIMENETELMÄT

5.1 Tutkimusympäristö

Espoo sijaitsee Suomen etelärannikolla ja sen naapurikuntia ovat Vantaa, Helsinki ja Kauniainen. Espoosta tuli kaupunki vuonna 1972 ja se on Suomen toiseksi suurin kaupunki. Kaupungin asukasluku on noin 250 000 asukasta. Espoon kaupungille on tunnusomaista useat erilliset kaupunkikeskukset ja hajanainen kaupunkirakenne. Kaupunkikeskuksia ovat Espoonlahti, Tapiola, Matinkylä – Olari, Espoon keskus sekä Leppävaara. Suur - Leppävaara on Espoon suurin suuralue asukasluvultaan ja Leppävaaran alueen keskus. (Espoon kaupunki. Tietoa Espoosta i.a.)

Leppävaaran päivähoitoalueella sijaitsee 39 kunnallista päiväkotia, 27 ryhmäperhepäiväkotia sekä 10 ostopalvelupäiväkotia. Lisäksi päivähoitoalueella on 1 ympärivuorokautinen päiväkotikoti ja 3 vuorohoitopäiväkotia. (Espoon kaupunki. Leppävaara i.a.)

Espoossa päivähoiton tavoitteena on tarjota perheille heidän tarpeisiinsa soveltuva päivähoitopaikka tai muu tarpeisiin vastaava varhaiskasvatuspalvelu. Espoon kaupungin varhaiskasvatuksen toiminta perustuu lasten hyvinvointiin, yksilöllisyyteen ja kokonaisvaltaiseen lapsuuden arvostamiseen. Espoon tarjoama päivähoito on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa. Siinä otetaan huomioon lasten iät ja eri ikävaiheiden vaatima hoito. Kunnallisten päiväkotien lisäksi perheillä on mahdollisuus yksityisten ja ostopalvelupäiväkotien tarjoamaan hoitoon. Espoon varhaiskasvatus on jaettu viiteen eri varhaiskasvatusalueeseen. Näitä ovat Espoon keskuksen, Espoonlahden, Leppävaaran, Matinkylä-Olarin ja Tapiolan varhaiskasvatusalueet. (Espoon kaupunki. Kunnalliset päiväkodit. i.a.)

Tutkimuksemme kohteena on neljä Leppävaaran päivähoitoalueen kunnallista päiväkotia. Päiväkodit sijaitsivat Kyyhkysmäen, Karakallion, Kilon ja Lippajärven päivähoitoalueella. Jokaisessa neljässä päiväkodissa on ainakin viisi päiväkotikoti-

ryhmää ja henkilökuntaa keskimäärin 20. Päiväkotien henkilökunta muodostuu hallinnollisesta päiväkodinjohtajasta, lastentarhanopettajista ja lastenhoitajista. Lisäksi päiväkodeissa työskentelee muuta avustavaa henkilökuntaa. (Espoon kaupunki. Leppävaara. i. a.)

5.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Keväällä 2011 esitimme ideapaperimme, jonka jälkeen kirjoitimme tutkimussuunnitelman. Keväällä haastattelimme Leppävaaran päivähoitoalueen kiertävää erityislastentarhanopettajaa sekä varhaiskasvatuksen erityisasiantuntijaa opinnäytetyötämme varten. Haastattelussa kartoitimme lopputyömme aihealuetta, kohderyhmää, sekä mahdollisia päiväkoteja, joihin kyselylomakkeet lähetettäisiin.

Loppukevään ja kesän 2011 aikana valmistelimme tutkimussuunnitelman, jonka esitimme opinnäytetyöseminaarissa syyskuussa 2011. Seuraavaksi haimme tutkimuslupaa Espoon kaupungin sivistystoimelta, liitteinä tutkimussuunnitelma kysymyksineen sekä saatekirje. Teimme kyselylomakkeen saatekirjeineen päiväkodin henkilöstölle. Kyselylomaketta testattiin ensin kahdessa eri päiväkodissa.

Jokaisen kyselylomakkeen mukana lähetimme saatekirjeen, jossa esittelimme tutkimuksemme tarkoituksen ja tavoitteen. Painotimme vastaamisen tärkeyttä, jotta saisimme mahdollisimman laajan otannan tutkimukseemme. Samalla korostimme vastausten anonymisyyttä ja luottamuksellista käsittelyä. Annoimme myös vastaus- ja palautusohjeet ja kerroimme opinnäytetyömme aikataulutuksesta. Lähetimme yhteensä 76 kyselylomaketta neljään eri Leppävaaran päivähoitoalueen päiväkotiin. Teimme kyselylomakkeen palautuksen vaivattomaksi ja hyödynsimme siinä Espoon kaupungin sisäistä postia. Henkilökunnalla oli vastausaikaa kuukausi.

Kyselytutkimuksen ongelmana on varsinkin postikyselyiden osalla kato, eli vastaamattomuus jää usein suureksi. Kadon suuruus riippuu vastaajajoukosta ja

siitä mikä tutkimuksen aihepiiri on. Kyselytutkimuksen otantaa suunnitellessa tämä tulee ottaa huomioon. Kyselyyn vastaamattomuus aiheuttaa aina tuloksiin harhaa. Katoa voidaan yrittää saada mahdollisimman pieneksi muotoilemalla motivoiva saatekirje ja vastaamaan innostava kyselylomake. Palautustavan on niin ikään oltava vaivaton. Lisäksi voidaan tarvittaessa tehdä uusintakysely. (Heikkilä 2001, 30,43 – 44.) Postikyselyissä ei voi aina olla varma vastaajien rehellisyydestä ja huolellisuudesta tai siitä, kuka loppujen lopuksi on kyselyyn vastannut. (Sutinen 2011.)

Palautusaikaan mennessä olimme saaneet 17 kyselylomaketta takaisin. Vähäinen vastausmäärä yllätti meidät, koska osa päiväkotien johtajista suhtautui kyselyymme myönteisesti ja piti asiaa mielenkiintoisena. Toisaalta ymmärrämme, että henkilökunnan kiireet kulminoituvat toimintakauden loppuun ja joulunajan valmisteluihin. Pohdimme myös sitä, voisiko yhtenä syynä vastaamattomuuteen olla se, että vastaajalla ei ole työkokemusta kehitysvammaisten lasten parissa työskentelemisestä. Tällöin vastaaja voi ajatella kyselyyn vastaamisen olevan merkityksetöntä. Pohjois- Espoossa sijaitsee suuri sosiaali- ja terveydenhuollon oppilaitos Omnia, jonka lähihoitaja opiskelijat ovat suorittaneet harjoittelujaan Leppävaaran alueen päiväkodeissa. Pohdimme, että suuri harjoittelijoiden määrä voi kuormittaa henkilökuntaa ja saattaa johtaa siihen, että kyselytutkimukseen vastaaminen voi tuntua ylivoimaiselta. Oletamme näiden seikkojen olevan osa syynä kyselytutkimuksemme vastauskatoon. Harkitsimme lisäksi teema- haastattelun järjestämistä päiväkodissa pienelle kasvattajaryhmälle, jotta olimme saaneet lisää tutkimustuloksia. Kuitenkin arjen resurssien ja tiukan aikataulun vuoksi, päätimme luopua teema- haastattelun toteuttamisesta.

Olimme mielestämme tehneet selkeitä kysymyksiä ja vastaamisen vaivattomaksi henkilökunnalle. Lisäksi lähetimme päiväkoteihin sähköpostimuistutuksen vastaamisesta ennen määräajan umpeutumista, mutta tämäkään toimenpide ei saanut vastausmäärää suuremmaksi.

5.3 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä on kyselytutkimus, jossa kuvataan lähtökohtaisesti todellista elämää ja samalla tutkitaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Todetaan, että todellisuus on moninainen, eikä sitä voi pilkkoa osiin. Meidän omat arvomme vaikuttavat siihen, kuinka tutkijoina ymmärrämme tutkittavan ilmiön. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on useimmiten tarkoituksena ilmaista tosiasioita, jotka ovat jo olemassa. Kvalitatiivista tutkimusta voidaan luonnehtia prosessiksi, koska tutkimuksen etenemisen eri vaiheet voivat muotoutua vähitellen tutkimuksen edetessä. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää tutkimuskohdetta ja ihmisten toimintaa määritellyssä ympäristössä. (Hirsjärvi ym. 2003, 152,168–169.) Laadullisessa tutkimuksessa olisi tärkeää, että kyselyyn vastaavat henkilöt tietäisivät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä olisi omakohtaisia kokemuksia asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2009,85).

Kvalitatiiviselle tutkimukselle on luonteenomaista aineiston kokoaminen luonnollisissa, todenmukaisissa tilanteissa. Tutkija tukeutuu enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittavan kanssa kuin testeillä hankittavaan tietoon. Tutkijat perustelevat tätä sillä, että heidän mielestään ihminen on riittävän joustava ja sopeutuu hyvin vaihteleviin tilanteisiin. Tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa ei hyödynnetä satunnaisotantamenetelmää. Tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä ja sitä toteutetaan joustavasti olosuhteiden mukaisesti. Tutkimuksen aineistoa tulkitaan ja käsitellään ainutlaatuisena. (Hirsjärvi ym. 2003, 155.) Ihmisten ikä, koulutustausta ja sukupuoli vaikuttavat käsityksiin tutkittavasta asiasta (Metsämuuronen 2008, 34).

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselytutkimusta, jossa oli avoimia ja monivalintakysymyksiä. Avoimien kysymysten etuna on, että vastaukset saattavat sisältää hyviä kehittämideoita. Tavoitteena on saada selville vastaajan mielipide. Avointen kysymysten vastauksia voidaan luokitella monin eri tavoin, mikä on kiinnostavaa, mutta työlästä. Huonona puolena avoimissa

kysymyksissä saattaa olla vastausten epätarkkuus ja ylimalkaisuus, sekä vastaus asian vierestä. (Aaltola & Valli 2010, 126.)

Tutkimuksen kohteena on Leppävaaran päivähoitoalueen neljä päiväkotia. Tarkoituksena oli koota valitulta joukolta vastauksia samoihin kysymyksiin. Käytimme tutkimuksessa kyselylomaketta, jonka sisältöä mietimme tarkasti. Hyvän lomakkeen laatiminen vaatii tutkijalta monia erilaisia huomioita. Kyselylomakkeessa tulee välttää ammattisanastoa, kysymykset eivät saa olla liian pitkiä ja on kysyttävä vain yhtä asiaa kerrallaan. Liian pitkät kysymykset väsyttävät vastaajan ja ne voidaan tulkita monin eri tavoin. (Hirsjärvi ym. 2003, 182 – 190.)

5.4 Sisällönanalyysi

Tutkimuksen ydinasia on analysoida, tulkita ja tehdä johtopäätöksiä kerätyistä aineistoista (Hirsjärvi ym. 2003, 207). Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla analysoidaan erilaisia dokumentteja. Menetelmä sopii hyvin strukturoimattoman aineiston analyysiin, eli kyselytutkimukseemme. Sisällönanalyysin tavoitteena on saada tutkittavasta kohteesta kuvaus tiivistettyyn muotoon, se on tekstianalyysia, jolla etsitään tekstin merkityksiä. Samalla tutkijan on mahdollista tehdä johtopäätöksiä kadottamatta aineiston sisältämää tietoa. Sisällönanalyysin tarkoituksena on kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti ja selkeästi. Laadullista aineistoa analysoitaessa pyritään kokoamaan hajanaisesta aineistosta selkeää, mielekästä ja yhtenäistä informaatiota. Sisällönanalyysillä pyritään myös selkeyttämään aineistoa, jotta tutkittavasta aineistosta voidaan tehdä luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä. Tutkimusaineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen tulkintaan ja päättelyyn. Tässä prosessissa aineisto hajotetaan osiin, käsitellään ja kootaan uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi. Analyysia tehdään jokaisessa tutkimusprosessin vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103 – 108.)

Aloitimme sisällönanalyysin kokoamalla kaiken saadun aineiston yhteen. Luimme saadut lomakkeet tarkasti ja havainnoimme niiden sisältöä. Palasimme myös usein tutkimuskysymyksiimme etsien niihin vastauksia. Keräsimme ku-

hunkin kysymykseen saadut vastaukset yhteen, ja etsimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme eli klusteroimme. Poimimme aineistosta tutkimuksemme kannalta kiinnostavat lauseet, jotka pelkistimme yksinkertaisimmiksi ilmaisuiksi eli redusoimme ne alaluokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.)

Pelkistäessämme alaluokiksi kehitysvammaisen lapsen aseman parantamishdotukset saimme yhteensä kolme alaluokkaa, joita olivat sosiaalisten suhteiden tukeminen, resurssit sekä riittävä tieto kehitysvammaisuudesta. Yhteistyön toimivuutta kysyttäessä, alaluokaksi muodostui vuorovaikutus ja havainnointi. Kehitysvammaisen lapsen uskontokasvatuksen toteuttamiseen saimme yhteensä neljä alaluokkaa, joita olivat kuvallinen ilmaisu eli visuaalisuus, varhaiskasvatuksen tavoitteet, lapsen mukana olo toiminnassa ja lapsen uskonnolliset tarpeet. Seuraavaksi vuorossa oli kokoavan käsitteen etsiminen yläluokkien avulla. Jokaista yläluokkaa tarkasteltiin suhteessa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Tarkoituksena oli löytää eri yläluokkia yhdistäviä tekijöitä ja havaintoja. Yhteisten tekijöiden perusteella päädyimme tutkimuksemme tuloksena esittämään seuraavat väitteet:

- Riittävät resurssit ja tieto kehitysvammaisuudesta edistävät kehitysvammaisenlapsen sopeutumista päiväkotiin.
- Sosiaalisten ja kaverisuhteiden avulla edistetään kehitysvammaisen lapsen sopeutumista päiväkotiin.
- Kehitysvammaiset lapset ovat mukana päiväkodin uskontokasvatuksessa omien taitojensa mukaan ja heitä avustetaan osallistumisessa.
- Kehitysvammaisen lapsen uskontokasvatuksen toteuttamisessa käytetään visuaalisia keinoja. Kuvat ja käsinuket toimivat kertomusten tukena.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Analyysiä tehdessä tutkijalle selviää, millaisia vastauksia hän saa tutkimuskysymyksiin (Hirsjärvi ym. 2003, 207). Tutkimuksessamme saimme 17 vastaajalta kyselylomakkeen takaisin. Suurin vastaajajoukko oli koulutustaustaltaan lastentarhanopettajia. He vastasivat kysymyksiin perehtyneesti. Myös päiväkodin johtaja ja kaksi erityislastentarhanopettajaa vastasivat monipuolisesti. Vastaajat jakautuivat selkeästi kahteen ryhmään. Toisen ryhmän henkilöillä oli työkokemusta kehitysvammaisten lasten kanssa työskentelystä, toisesta ryhmältä puuttui työkokemus kokonaan. Luimme palautetut kyselylomakkeet useaan kertaan. Niistä ilmeni selvästi esille samoja teemoja. Näitä olivat muun muassa resurssien riittämättömyys, ryhmäavustajien tärkeys, lapsen osallisuuden mahdollistaminen sekä vuorovaikutuksen korostuminen lapsen ja vanhempien kanssa.

6.1 Tukiverkosto yhteistyön lujittajana

Kysyttäessä, miten yhteistyö toteutuu kehitysvammaisen lapsen vanhempien ja muun tukiverkoston kanssa päiväkodin arjessa, tärkeiksi tekijöiksi ilmenivät lapsen kanssa työskentelevä tukiverkosto ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. Tukiverkostoina mainittiin muun muassa neuvola, terapeutit ja kiertävä erityislastentarhanopettaja.

Espoon Leppävaarassa toimii lasten kuntoutustyöryhmä, johon kuuluu eri alojen asiantuntijoita, kuten esimerkiksi kiertävä erityislastentarhanopettaja, päiväkodin johtaja, terveyskeskuksen ylilääkäri, psykologi ja toimintaterapeutti. Kuntoutustyöryhmä antaa lapselle suosituksen tarvittavista päivähoidon tukitoimenpiteistä asiantuntijalausuntojen perusteella. Tukea tarvitsevalle lapselle laaditaan kuntoutussuunnitelma, jonka toteutumista seurataan säännöllisesti vanhempien kanssa (Espoon kaupunki. Leppävaaran erityispäivähoito. i. a.) Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan lapsen kehityksen lähitavoitteet, joiden toteutumista seurataan säännöllisesti. Tavoitteiden saavuttamista edistää se, että tutkimus, kuntoutus ja hoitoverkosto toimivat yhteistyössä. Siten lapsi saa tarvitsemansa tuen

riittävän varhaisessa vaiheessa. (Espoon kaupunki. Kasvun ja oppimisen tuki. i.a.)

Kasvatushenkilöstön ja vanhempien välistä kumppanuutta halutaan korostaa tasavertaisuudella, jotta päästäisiin yhteisiin tavoitteisiin lapsen parhaaksi. Tärkeitä periaatteita kasvatuskumppanuudessa ovat dialogi, luottamus ja kunnioitus. (Koivunen 2009, 153.) Perheen voimavarat ja heidän mahdollisuutensa tukea lasta riittävästi tulee huomioida suunnitellessa lapsen erityisen tuen tarpeita. Erityinen tuki voi kohdentua myös juuri näiden voimavarojen tukemiseen ja vanhempien ohjaukseen. Lasten tarvittaessa erityistä tukea mikään taho ei voi toimia yksin vaan tarvitaan tiivistä yhteistyötä moniammatillisen ryhmän kanssa. Eri osa-alueiden toimintojen ja menetelmien yhteenliittäminen tukee lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Lapsen tukitoimien suunnittelussa on tärkeää kuulla vanhempia, koska heillä on paras tuntemus omasta lapsestaan. (Heinämäki 2004, 63 - 64.)

Viidellä vastaajista ei ollut kokemusta kehitysvammaisten lasten parissa tehtävästä työstä. Loput kolme vastaajista olivat sitä mieltä, että yhteistyö vanhempien, sekä tukiverkoston kanssa toimii hyvin, mutta he eivät olleet perustelleet tarkemmin vastauksiaan lainkaan kyselylomakkeessa.

Puolet vastanneista piti vanhempien ja muun tukiverkoston kanssa tehtävää yhteistyötä tärkeänä. He kokivat, että jos erityistuen rakenteet ovat kunnossa, tukiverkostolla on hyvät edellytykset toimia yhdessä lapsen parhaaksi.

Kehitysvammaisen lapsen vanhempia nähdään päivittäin ja vaihdetaan kuulumiset päivästä. Reissuvihkoa käytetään, jos lapsi kulkee taksilla. Neuvolan, koulun ja terapeuttien välinen yhteistyöpalaveri on 2 kertaa vuodessa.

Hyvin, yhteistyö on aktiivista dialogia.

Asiallisesti, keltot, psykologit ja eri terapeutit ovat asiantuntevia. Erityisen tuen rakenteet ovat asialliset.

Perheiden hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että päivähoido on sisällöllisesti joustavaa ja pedagogiseen kuntoutukseen perustuvaa ja että sillä tuetaan ja

edistetään lapsen kehitystä ja kasvua. Järjestelmän toimivuuden edellytyksenä on yhteistyö vanhempien kanssa ja kuntoutusprosessiin sitoutuminen. (Huhtanen 2004, 103.)

6.2 Perehdytyksen merkitys kasvatustyössä

Kyselytutkimuksessa kasvattajilta kysyttiin, ovatko he saaneet mielestään riittävästi ohjeistusta kehitysvammaisen lapsen kohtaamiseen? Olivatko he saaneet riittävästi perehdytystä kehitysvammaisen lapsen erityisiin tarpeisiin? Tämän tutkimuksen mukaan työkokemus on antanut paljon hyviä valmiuksia kohdata kehitysvammaisen lapsi päivähoidossa. Yksi vastaajista kertoi, että työskentely Lastenlinnan sairaalassa on antanut hyvät valmiudet kohdata kehitysvammaisen lapsi. Toinen vastaaja kertoi, ettei päiväkotiryhmässä ole tällä hetkellä kehitysvammaista lasta. Hän oli kuitenkin saanut hyvät valmiudet työskentelyyn kehitysvammaisten lasten kanssa opiskellessaan vammaistyön koulutusohjelmassa. Tämän tutkimuksen mukaan ohjeistusta ja perehdytystä tarvitaan erityisesti silloin, kuin aikaisempaa kokemusta kehitysvammaisista lapsista ei ole.

Osalla vastanneista ei ollut lainkaan kokemusta kehitysvammaisten lasten hoidosta ja kasvatuksesta. He kokivat tarvitsevansa paljon ohjausta, perehdytystä ja käytännön tietoa, jos ryhmään tulisi kehitysvammaisen lapsi. Tiedon lisäämistä edesauttaa päivähoidon henkilöstön lisäkoulutus sekä arjen riittävät resurssit (Huuhtanen 2004, 104). Kontun ja Suhosen (2006,18) mukaan, että osa päivähoitohenkilöstöstä kokee tietonsa ja taitonsa erityistä tukea ja kasvatusta tarvitsevan lapsen kohdalla riittämättömäksi. Sama asia ilmeni myös tutkimuksemme.

Heinämäki (2004,66–67) toteaa, että lapselle annettava erityinen tuki voi toteutua arjessa, mutta ei ilman koulutettua henkilöstöä ja asianmukaisia olosuhteita. Yksilöllisen ajan antamista lapselle varmistetaan riittävillä henkilöstöresursseilla ja oikeanlaisilla ryhmien rakenteilla. Erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä on päivähoidossa lisääntynyt, ja monilta lapsilta puuttuu asiantuntijalausunto. Tämä aiheuttaa haasteita arjen työssä. Diagnosoimattomat lapset ovat niin sanot-

tuja riskilapsia, joiden ongelmiin tulisi puuttua mahdollisimman varhain, heti ensioreiden ilmaantuessa (Huhtanen 2004, 44). Kokemuksemme mukaan nämä lapset vievät suuren osan kasvatushenkilöstön resursseista ja voimavaroista.

Tällä hetkellä lastenhoitajan työssä olen saanut ohjeistusta lähinnä lapsen omalta avustajalta.

Tarvitsisin paljon tietoa kehitysvammaisuudesta ja siihen liittyvistä mahdollisista muista asioista.

6.3 Integroitumisen toteutuminen ja lapsen tuen tarpeen huomioiminen päiväkodissa

Kysyimme, kannattavatko kasvattajat kehitysvammaisen lapsen integraatiota tavalliseen päiväkotiryhmään. Kysyimme myös, kuinka lapsen yksilöllinen tuen tarve huomioidaan toiminnassa. Saatujen vastusten mukaan kehitysvammaisen lapsen integraatiota päivähoidossa pidettiin kuntoutusta tukevana muotona. Kyselyn vastauksista heijastui osittain myönteinen suhtautuminen kehitysvammaisen lapsen integraatioon, kunhan tukitoimet olisivat riittävät. Osa vastaajista koki epävarmuutta siitä, sopeutuuko lapsi normaaliin päiväkotiryhmään ja tukeeko toiminta lapsen tarpeita riittävästi. Lapsen yksilöllisen tuen tarpeen huomioiminen koettiin siten, että se on toteutettavissa riittävien avustajaresurssien avulla. Kasvatushenkilöstön mielestä lapsi voi osallistua avustajan avulla kaikkeen toimintaan mihin muutkin lapset osallistuvat omien taitojen mukaisesti. Vastaajien mielestä kaikkien lasten yksilölliset tarpeet huomioidaan toiminnassa.

Eräs vastaajista pohti miten kehitysvammaisen lapsi pärjää tavallisessa isossa päiväkotiryhmässä, vaikka hänellä olisikin oma avustaja. Toisaalta joissakin vastauksissa kiinnitettiin huomiota siihen, tulevatko tukilapset riittävästi huomioiduiksi, jos erityistä tukea tarvitsevat lapset vievät liikaa henkilökunnan resursseja. Honkalan (2008) opinnäytetyössä nousi myös esiin huoli ryhmän muista lapsista. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseva lapsi saattaa viedä yhden aikuisen työpanoksen kokonaan, ja ryhmän muut lapset jäävät silloin yleensä vain kahden aikuisen vastuulle. Ryhmän toimivuuden ja henkilökunnan jaksamisen

kannalta olisi tärkeää, että työt jakautuisivat tasaisesti ja kaikki ottaisivat tasa-vertaisesti vastuuta ohjauksen sekä tuen antamisesta erityistä tukea tarvitsevalle lapselle. (Honkala 2008, 17.)

Riittävä henkilökunta mahdollistaa parhaan arjen ja jaksamisen, ettei kaikkea ”tarvitse” viedä yksin läpi.

Henkilökunta tuo esille vastauksissaan, että tavallinen kehitysvammaisen lapsi integroituu hyvin normaaliin päiväkotiryhmään, jos henkilökuntaresurssit ovat riittävät. Merkittäviksi resurssitekijöiksi tutkimuksessamme nousi esille joko henkilökohtainen avustaja kehitysvammaiselle lapselle tai ryhmäkohtainen avustaja. Huhtala (2004, 104) vahvistaa tutkimustamme toteamalla kirjassaan, että koulutetulla avustajalla on merkittävä rooli lapsen ja perheen arjessa. Avustaja tuo turvallisuutta kuntoutustilanteissa ja on apuna käytännön tilanteissa.

Erytistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen ohjaaminen niin, että toiminta pysyy riittävän mielekkäänä, vaatii kasvattajalta lapsen hyvää tuntemusta sekä erityistarpeiden huomioimista. Esimerkiksi lapset joilla on kommunikaatiovaikeuksia, tarvitsevat pidemmän reagointiajan asian ymmärtämiseen. (Tauriainen 2000, 75.)

Jos se on lapsen kannalta mielekästä / tarkoituksenmukaista, eikä integroida integroimisen ilosta.

Jos ko. lapsi on sentasoinen, että ”hyötyy” avustajalla ryhmässä. Ilman avustajaa henkilökuntaa on riittämättömästi, jos sairastapauksia. Suhdelukuperiaatteella laskettuna tarpeet eivät kohtaa aina oikein.

Kannatan heti, jos siitä on lapselle yhtään hyötyä ja lapsi pystyy jollakin tavoin osallistumaan ryhmän toimintaan.

Päivähoidon hyvin suunniteltu ja toimiva struktuuri edistää lapsen turvallisuutta ja ehkäisee levottomuutta. Struktuuri tarkoittaa toiminnan rakennetta, mikä koostuu säännöllisyydestä ja päivittäin toistuvasta toiminasta. Struktuuri on erityisen tärkeää kuntouttavien pienryhmä toimintojen toteuttamisessa, koska struktuuri itsessään toimii kuntouttavana elementtinä lapselle. Struktuuria voi vahvistaa kuvien käytöllä, jolloin lapsen on helpompi hahmottaa hoitopäivän eri

vaiheet. (Koivunen 2009, 62 - 64.) Päivähoidon etu kuntoutuksen toteuttajana on se, että päivähoito on osa lasten luonnollista kasvuympäristöä. Kuntouttava toiminta on siten päivittäistä ja pitkäkestoista toimintaa (Huhtanen 2004, 102).

Oman kokemuksemme mukaan vaikeasti kehitysvammaisen lapset tarvitsevat täysin omat järjestelyt ja resurssit, jotka eivät normaalin päivähoidon keinoin toteudu. Saadut tutkimustulokset vahvistavat omia kokemuksiamme resurssien tärkeydestä.

Riippuu paljon lapsen kehitysvamman asteesta. Syvästi kehitysvammaisen integraatiota en kannata, hän tarvitsee jo täysin omat järjestelyt ja resurssit.

Riippuu lapsesta, kannatan heti, jos siitä on lapselle yhtään hyötyä ja lapsi pystyy jollakin tavoin osallistumaan ryhmän toimintaan. Jos lapsi ei hyödy ryhmän tuesta ehkä yksilöllisempi hoito olisi järkevämpää.

Yksilöllisen tuen tarpeen huomioimisesta päiväkodin toiminnassa kasvatushenkilökunta antoi seuraavanlaisia vastauksia.

Avustaja toimii hänen kanssaan tilanteissa. Lapsi osallistuu tällöin kaikkeen mihin muutkin lapset, omien taitojensa mukaan tietenkin.

Ryhmässä on ryhmäavustaja ja hän on auttamassa tehtävien teossa sekä tilanteissa joissa lapsi tarvitsee apua. Kehumme lasta kaikkien kuullen missä hän on hyvä ja minkälainen kaveri hän on.

6.4 Kehitysvammaisen lapsen uskontokasvatuksen toteutuminen päivähoitossa

Tiedustelimme kyselyssämme uskontokasvatuksen toteutumista päiväkodissa kehitysvammaisten lasten osalta. Löysimme vastauksista yhteneviä teemoja, jotka liittyivät toiminnan mukauttamiseen lapsen kehitystasoon ja toiminnan tukemiseen visuaalisin keinoin. Kehitysvammaisen lapsen uskontokasvatuksessa huomioidaan päiväkodin yleiset tavoitteet ja lapsen omat tarpeet. Normaali ryhmän toiminta pyritään mukauttamaan siten, että kehitysvammaisen lapsen osallisuus on mahdollista yhtenä ryhmän jäsenenä. Vastauksista kävi ilmi, että

uskontokasvatusta toteutetaan päivähoidossa noudattamalla kirkollisen kalenterivuoden tapahtumia, erityisesti juhlapyhiä.

Näitä vastauksia tukee myös päivähoidon kasvatuskomitean mietintö, jossa on määritellään päivähoidon uskontokasvatukselliset tavoitteet. Päivähoidon uskontokasvatuksessa lapsen tulee päästä osalliseksi kirkollisten juhlapyhien perinteistä ja saada tietoa kristinuskomme keskeisistä sisällöistä sekä kulttuuriperinnöstämme. Lasta opetetaan suhtautumaan kunnioitettavasti erilaisiin katso-
mustapoihin sekä uskonnollisiin vakaumuksiin. Lapselle annetaan vastauksia uskonnollisiin kysymyksiinsä ja mahdollisuuden hiljentyä. (Kangasmaa ym. 2008, 39.)

Esimerkiksi retket Lasten Arkkiin mainittiin vastauksissa. Lasten Kappeli Arkki sijaitsee Espoon Leppävaarassa kauppakeskus Sellon vieressä. Kappeli on rakennettu sisustusta myöten lasten ehdoilla. Lasten arkissa lapset voivat laulaa yhdessä ohjaajien kanssa, jutella ja kuunnella Raamatun kertomuksia. (Espoon seurakunnat i. a.)

Kasvatushenkilöstön vastauksista tuli esille visuaalisuuden ja osallisuuden merkitys. Visuaalisten keinojen käyttäminen arjessa tukee kasvatushenkilöstön mielestä lapsen ymmärtämistä ja kommunikaatiota. Lapsen on helpompi ymmärtää asian sisältö, kun hänellä on puheen tukena esimerkiksi kuva, ääni tai konkreettinen asiaa kuvaava esine. Toiminnan toteuttamisen apuvälineinä henkilökunta mainitsi visuaalisen ilmaisun eri keinot, joita olivat muun muassa kuvien käyttö, kertomusten havainnollistaminen käsinukkeja apuna käyttäen sekä laulut, leikit ja askartelut. Lapselle luontevaa on itse tehdä, tutkia ja kokeilla leikin ja mielikuvituksen avulla uskonnollisia asioita. Tärkeää lapselle on myös kohdata näitä asioita monipuolisen toiminnan ja aistien kautta. (Kangasmaa 2008, 69.)

Käytetään apuna kuvia, kuvitetut laulut, kertomuksissa kuvat myös mallina. Kertomukset esimerkiksi nukeilla / käsinukeilla esittäen

Samalla lailla kuin toistenkin lasten kohdalla. Kehitysvammaisen lapsi osallistuu normaalisti ryhmän toimintaan.

Leikin kautta ”elämällä kalenterivuoden juhlapyhien mukaan” eli huomioimalla tärkeät kirkkopyhät askartelujen, laulujen ym. merkeissä. Vierailut esimerkiksi Lasten Arkissa, kirkossa jne.

Varhaiskasvatuksen ekumeenisesti toteutetussa uskontokasvatuksessa seurataan kirkkovuoden kulkua, tapahtumia ja juhlia. Kristillinen juhlaperinne, juhliin valmistautuminen ja niiden viettäminen on hyvin antoisa osa varhaiskasvatuksen uskontokasvatusta. Uskontokasvatuksen välityksellä lapsi saa arkeensa monenlaisia kokemuksia kristillisestä uskosta. Kristillisuus luo lasten jokapäiväiseen elämään turvaa. (Laine & Torppa 2010, 164 - 165.) Uskontokasvatuksessa lapsi ja aikuinen, sekä arki ja juhla kohtaavat (Salminen 2001, 94).

Pyhyden ulottuvuus ja hengellisyyden osallisuus on samalla tavalla läsnä kaikkien ihmisten elämässä. Kehitysvammaisen lapsen osallisuuden rakentuminen seurakuntaan alkaa kasteen kautta. Kehitysvammaisen lapsen yksilölliset valmiudet osallisuuteen tapahtuvat sosiaalisen integraation kautta. Lapset osallistuvat omien mahdollisuuksiensa mukaisesti erityisen tuen avulla. Kokemus seurakuntaan kuulumisesta rakentuu lapselle toiminnan ja osallistumisen kautta. Lievemmin kehitysvammaisen lapsen kohdalla osallisuus seurakunnan tapahtumiin ja toimintoihin on samanlaista kuin muidenkin seurakuntalaisen osallisuus. Vaikeimmin kehitysvammaisen lapsen kohdalla osallisuuden toteutuminen on riippuvainen muun muassa sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kommunikation rajoitteista, joten he tarvitsevat toisten ihmisten tukea (Häkkinen, Tiina 2011, 32,35,79.) Toivottavaa on, että uskonto ja hengellinen osallisuus olisivat luonteva osa lapsen normaalia elämää, eikä erillinen elämänalue (Kangasmaa 2008, 76).

6.5 Parannusehdotuksia kehitysvammaisen lapsen asemaan päiväkodissa

Tässä tutkimuksessa nousi selkeästi esille parannusehdotuksina riittävien henkilökuntaresurssien lisääminen sekä tiedon hankkiminen ja sen jakaminen henkilökunnan keskuudessa. Ensiarvoisen tärkeinä tiedon jakajina toimivat lapsen vanhemmat, koska he ovat lapsensa parhaat asiantuntijat. Tauriainen (2000,192) toteaa väitöskirjassaan, että kun vanhempien kasvatusnäkemykset

ja lasta koskeva asiantuntemus tuodaan henkilökunnan tietoon, yhteistyölle luodaan kivijalka.

Resursseja lisäämällä pyritään tutkimuksemme mukaan takaamaan henkilökunnan jaksaminen sekä tukemaan kehitysvammaisen lapsen omatoimisuutta, osallisuutta ja mahdollisuutta sosiaalsiin suhteisiin muiden lasten kanssa. Tauriainen (2000) mukaan kasvattajilla on tärkeä rooli myönteisten vuorovaikutustaitojen rakentajina, etteivät vammaiset lapset jää muun lapsiryhmän ulkopuolelle. Kehitysvammaisten lasten vanhemmat kokevat, että heidän lapsensa hyötyy päiväkodissa olemisesta, koska vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot kehittyvät. Usein myös integroidussa ryhmässä luodut ystävyyssuhteet jatkuvat leikkien parissa kotiympäristössä. (Tauriainen 2000, 79 - 81.)

Kaverisuhteiden solmiminen joskus mietityttää.

Huhtalan (2004) mukaan päivähoidon kehitys painottuu asiakaslähtöisyyteen. Laatua kehitetään lisäämällä henkilökunnan osaamista ja vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten määrällinen lisääntyminen tuo haasteita päivähoitoon ja resursseja tarvitaan lisää. Lisästarve kohdistuu esimerkiksi tukipalveluihin, avustajiin, materiaaleihin ja koulutukseen, jonka avulla selviydytään muuttuvista käytännön tilanteista. Toimintaryhmien pienentäminen mahdollistaisi yksilöllisemmän hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kehittämisen sekä kuntoutuspalveluiden nivoutumisen päiväkodin toimintakulttuuriin. (Huhtala 2004, 104–105.)

Tulisi olla riittävästi ammattitaitoista henkilökuntaa sekä taloudellisia resursseja erilaisiin opetus ja oppimismateriaaleihin.

17:sta vastaajasta yhdeksän koki, että kehitysvammaisen lapsen asemaa voidaan tavallisessa päiväkodissa parantaa kohdentamalla päiväkotiryhmään riittävästi henkilökuntaresursseja. esimerkiksi avustajia.

Koulutettu, pysyvässä työsuhteessa oleva avustaja on arvokas apu erityistä tukea tarvitsevan lapsen elämässä (Huhtanen 2004, 104). Parhaat edellytykset työskennellä lasta tukien ja tavoitteellisesti on juuri pitkäaikaisella pysyvässä

työsuhteessa olevalla avustajalla. Määräaikaisten avustajien jatkuva vaihtuvuus voi olla lapselle taannuttavaa varsinkin niissä tilanteissa, kun lapsen tilanteessa vaaditaan jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Avustajan työnkuvalle ja toiminnalle tulee määritellä tietyt vaatimukset, jotta se olisi lapsen edun mukaista. Pysyvyys ja sitoutuneisuus ovat toiminnan perusedellytyksiä. Tärkeää lapsen kanssa tehtävän työn kannalta on, että avustaja ymmärtää roolinsa osana kasvattajayhteisöä, jakamalla omaa erityisosaamistaan sekä ottamalla vastuuta kokonaisvaltaisen kuntoutuksen toteutumisesta. (Heinämäki 2004, 62.)

Apuvälineitä, kuten kuvia, istuma-alusia, koritehtäviä, omaa avustajaa käyttämällä. Avustajan puuttuessa on sovittu esim. että iltavuorolainen toimii ns. avustajana ko. lapselle

Lapselle tulisi saada aina oma avustaja jotta häntä voi tukea kaikissa päivän askareissa ja kannustaa omatoimisuuteen

Vastauksissa pohdittiin siis resurssien riittävyttä, mutta myös päiväkotien ryhmäkokoja. Todettiin, että pienempi ryhmä olisi kehitysvammaiselle lapselle parempi. Yhdessä vastauksessa pohdittiin kehitysvammaisen lapsen paikkaa, koska vastaajan mielestä päiväkotia ei ole vain säilytyspaikka.

Parannusehdotuksia olivat muun muassa kertoa muille lapsille kehitysvammaisen lapsen erityispiirteistä ja tarpeista. Toivottiin, että lapsi otettaisiin ryhmään tavallisena lapsena, eikä hänen erityistarpeitaan korostettaisi liikaa. Asianmukaisen tiedon saamisen koettiin parantavan lapsen asemaa päiväkodissa. Toiminta tulisi myös mukauttaa lapsen tarpeisiin. Vastaajista kolme ei osannut ottaa kantaa kysymykseen kokemuksen puutteen vuoksi.

Kertomalla muille lapsille kehitysvammaisen lapsen tarpeista ja erityispiirteistä

Päivähoidossa luodaan perusta myönteiselle lapsinäkemykselle. On tärkeää muistaa, että erityistä tukea tarvitseva lapsi on ennen kaikkea lapsi. Hänellä on enemmän yhteisiä kuin erottelevia piirteitä ja vahvuuksia muiden lasten kanssa. (Kontu & Suhonen 2006, 11.)

7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyön tutkimuksen tekeminen on vaativa tehtävä, koska siinä on otettava riittävän hyvin huomioon eettiset näkökulmat. Tutkimustyössä on vältettävä epärehellisyyttä kaikilla osa-alueilla, eikä toisten kirjoittajien tekstiä saa suoraan kopioida. Tutkimusta tehdessä on tärkeää huomioida asianmukaiset lähdemerkinnät. Viitteiden pitää ohjata lukija vaivattomasti lähdeluettelon oikeaan kohtaan. Lähdeluetteloon kirjataan vain ne lähteet, joita tutkija on työssään oikeasti käyttänyt. Raportointi on tehtävä huolellisesti ja johdonmukaisesti. Tutkijalla on omalta osaltaan eettinen vastuu tiedonhankinnasta ja julkaisemisesta. (Hirsjärvi ym. 2003, 25 – 28, 320.)

Tutkimuksen tuloksien pätevyys ja luotettavuus vaihtelevat, vaikka virheiden syntymistä pyritäänkin välttämään. Tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteutamisesta lisää tutkimuksen luotettavuutta. On tärkeää selostaa tutkimuksen kaikki vaiheet, jotta lukija voi ymmärtää kokonaisuuden paremmin. (Hirsjärvi ym. 2003, 213 – 214.) Opinnäytetyössä on esitetty tarkasti ja selkeästi, kuinka se on toteutettu. Opinnäytetyössä on kerrottu rehellisesti kasvatushenkilöstön suhtautumisesta kehitysvammaisten lasten integroitumisesta päiväkotiin ja siitä, miten uskontokasvatusta toteutetaan heidän kanssaan. Vastaukset käsiteltiin niiden sisältöä muuttamatta.

Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä lisäsi osaltaan opinnäytetyön luotettavuutta. Vastaaminen tapahtui nimettömänä, eikä vastaajia voida tunnistaa. Tavoitteena oli mielipiteen ilmaiseminen avoimesti. Tämän tutkimusten tuloksia ei kuitenkaan voida yleistää, koska vastausprosentti oli alhainen. Kyselyyn vastanneiden vastaukset ovat tärkeitä ja merkityksellisiä, mutta näin pienellä vastausprosentilla niistä ei voi tehdä laajoja johtopäätöksiä.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön valinta on jo itsessään eettinen ratkaisu. Ongelmaksi voi muodostua se, että aihe on helposti toteutettava, mutta merkitykseltään vähäinen. Aiheen ajankohtaisuus ja yhteiskunnallinen merkitys on niin ikään otettava huomioon. (Hirsjärvi ym. 2003, 26.)

Opinnäytetyömme aihe on mielestämme ajankohtainen, koska kehitysvammaisten lasten määrä on lisääntynyt päiväkodeissa. Samaan aikaa säästötoimet ovat vähentäneet avustajien määrää ja resurssit ovat kaventuneet. Valitessamme aiheita opinnäytetyöhön koimme, että kasvatushenkilöstö hyötyisi saaduista tutkimustuloksista, koska aiheita ei ole tutkittu aikaisemmin Espoon varhaiskasvatuksessa.

Vastusprosentti kyselytutkimukseen jäi alhaiseksi ja pohdimme mitä olisi pitänyt tehdä toisin, jotta olisimme saaneet enemmän vastauksia. Jäimme pohtimaan oliko kyselyn kadon suurin syy päiväkodin kiireinen joulunalus aika vai se ettei tutkittava aihe ollut kasvattajien mielestä kiinnostava. Meitä ihmetytti myös vastausten neutraalisuus, koska odotimme enemmän kriittistä suhtautumista integraatioon. Mielestämme vastaaminen nimettömänä mahdollisti kriittisenkin palautteen antamisen. Pohdimme myös vaikuttaako kasvattajien koulutus siihen miten vastataan, koska lastentarhanopettajat vastasivat perehtyneesti ja laajasti kysymyksiimme. Tämän tutkimuksen perusteella voimme todeta, että koulutuksen ja työkokemuksen tuoma tieto vahvistavat kasvattajien tietoisuutta kehitysvammaisuudesta.

Vastaukset jakoutuivat selkeästi kahteen eri ryhmään. Osalla kasvattajista oli kokemusta kehitysvammaisten lasten kanssa toimimisesta, osalta tämä kokemus puuttui täysin. Tämän tutkimuksen mukaan työkokemus, perehdytys ja avustaja resurssit sekä yhteistyö tukiverkoston kanssa ovat ensiarvoisen tärkeitä tekijöitä kehitysvammaisen lapsen arjessa. Niihin tulee kiinnittää huomiota integroitaessa kehitysvammaista lasta tavalliseen päiväkotiryhmään.

Valitettavasti yhteiskunnassamme painotetaan tuloksellisuutta ja päiväkodeissa tavoitellaan alhaisia kustannuksia. Päiväkodeissa on runsaasti määräaikaista työsuhteita. Kokemuksemme perusteella määräaikaisten työsuhteiden ovat aina haaste päiväkodin arjen toiminnalle, koska tutustumista tarvitaan puolin ja toisin, ennen kuin työ sujuu täysipainoisesti. Herää myös kysymys, miten motivoituneita tai sitoutuneita määräaikaisten työsuhteissa olevat henkilöt ovat. Työkokemuksemme perusteella olemme havainneet, että lapset tarvitsevat oman aikansa, ennen kuin luottamus aikuiseen syntyy.

Lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen tulee olla lämmintä ja luottamuksellista, koska lapsi vaistoa helposti, millä tavoin aikuinen suhtautuu häneen. Vuorovaikutuksellinen varhaiskasvatus edellyttää yhteistyöhaluista ja ammattitaitoista henkilöstöä. (Heinämäki 2004, 68.) Kasvattajat joutuvat pohtimaan omia arvojaan ja sitä, hyväksyvätkö he resurssien vähenemisen. Tarvitseeko sitä hyväksyä? Olemme sitä mieltä, että riittävillä resursseilla palvellaan parhaiten lasta, edistetään hänen kuntoutumistaan ja säästetään mahdollisista myöhemmin tarvittavista toimenpiteistä syntyviä kustannuksia.

Tämän tutkimuksen kautta olemme saaneet vahvistusta ja halua parantaa kehitysvammaisen lapsen viihtyvyyttä ja sopeutumista tavalliseen päiväkotiryhmään. Opinnäytetyö vahvisti tietoa, jonka mukaan koulutettu ja riittävä henkilökunta edistää kehitysvammaisen lapsen sopeutumista päiväkotiin. Jos resurssit eivät ole riittäviä, on vaarana henkilökunnan väsyminen. Toivomme, että yhteiskunnan inhimilliset arvot olisivat taloudellisuutta tärkeämpiä.

Opinnäytetyö vahvisti tietoisuuttamme uskonnolliskasvatuksellisen orientaation merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Havaitimme, että uskontokasvatuksen toteuttaminen moniarvoisessa yhteiskunnassa vaatii henkilökunnalta laaja-alaista tietämystä ja monenlaisia taitoja. Tutkimuksemme vahvisti tietoisuuttamme että, uskontokasvatuksen toteuttamisen tukena kuvat, nuket, leikit ja laulut havainnollistavat Raamatun tekstien kerrontaa kaikille lapsille.

Teimme ensimmäistä kertaa opinnäytetyötä ja mielestämme, että tämä opinnäytetyö on antanut suuntaa ja valmiuksia tutkivan työn tekemiseen. Tuomen ja

Sarajärven (2009) mukaan opinnäytetyön tarkoituksena on osoittaa oppineisuutta tutkittavalta alalta. Heidän mielestään aineiston kokoa ei tule pitää opinnäytetyön tärkeimpänä kriteerinä. Tärkeämpää on aineistojen luotettavuus ja pysyvyys.

Opinnäytetyönprosessimme on sisältänyt sekä parityön mahdollisuudet, että sen haasteet. Suurimpana haasteena on ollut aikataulujen ja arjen resurssien yhteensovittaminen. Sisällöllistä rikkautta opinnäytetyön tekemiseen on tuonut monipuolinen ja pitkä työkokemus. Näkökulmien yhteensovittaminen on tuonut työhömmme laaja - alaisuutta. Olemme saaneet toisiltamme henkistä ja ammatillista tukea. Se on vahvistunut keskusteluissamme ja lisännyt kasvuamme ihmisinä. Toisen kuunteleminen ja mielipiteiden kunnioitus on lisääntynyt opinnäytetyön tekemisen myötä. Henkistä tukea tarvittiin erityisesti silloin, kun kyselylomakkeiden palautusaika oli kulunut ja vastaajien vähyyys ilmeni. Kokonaisuudessaan voimme todeta opinnäytetyön olleen antoisa ja opettavainen kokemus hetkellisistä epätoivontunteista huolimatta.

Tietomme kehitysvammaisuudesta ja sen huomioimisesta päiväkodin arjessa on lisääntynyt, samoin kiinnostuksemme ja asiantuntemuksemme työn edetessä. Opinnäytetyötä tehdessämme perehdyimme laajasti ammattikirjallisuuteen. Näiden lähdeteosten sisällöistä on hyötyä omassa ammatillisessa kasvussamme. Lähdekirjallisuutta lukiessa on kuitenkin oltava kriittinen ja osattava valikoida merkityksellinen tieto työhön. Ajoittain oli haasteellista poimia ja etsiä tietoa juuri kehitysvammaisista lapsista ja heidän uskollisuudesta, koska mielestämme useat teorialähteet on kirjoitettu aikuislähtöisesti.

Jouduimme myös pohtimaan lasten yksilöllisyyttä ja perheiden uskonnollisen vakaumuksien kunnioitusta, koska esimerkiksi Kangasmaan ym. mielestä kaikkien lasten tulisi voida osallistua päivähoiton uskontokasvatukseen vanhempien vakaumuksesta riippumatta. Tavoitteena on, että ketään lasta ei tarvitsisi poistaa ryhmästä uskontokasvatuksen ajaksi. Mielestämme ajatus on kaunis, mutta vaatii kasvattajilta todella hyviä perusteluja jos näin toimitaan yhä monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Paras ja toimivin yhteistyön pohja perheen ja päiväkodin välillä luodaan mielestämme yksilöä kunnioittaen.

Honkala (2008) ja Huhtanen (2004) ovat molemmat kirjoittaneet mielenkiintoisesti resurssien merkityksestä ja työsuhteiden määräaikaishuutoista. Tutkimusta olisi mielenkiintoista jatkaa tutkimalla kehitysvammaisten lasten kanssa työskentelevien avustajien työnkuvaa ja sitä, miten he kokevat työn jatkuvuuden merkityksen.

Ammatillisuutemme tukee opinnäytetyötä, koska työkokemuksemme on kertynyt vammaispalveluiden ja varhaiskasvatuksen parista. Toivomme, että opinnäytetyön kautta oma ammatillisuutemme kasvaa ja saamme kehittämisideoita työhömmme. Niiden avulla voimme vahvistaa asiakaslähtöistä palvelua ja edistää kehitysvammaisten lasten sopeutumista päiväkotiin erilaisia kulttuuritaustoja kunnioittaen, tavoitteena toimiva arki yhdessä.

LÄHTEET

Aaltola, Juhani & Valli, Raine 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Juva: WS Bookwell Oy Kirjayhtymä.

Heikkilä, Tarja 2001. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Oy Edita Ab.

Heinämäki, Liisa 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Stakes 2004: oppaita 58, Helsinki: Stakes.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2003. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Honkala, Piia 2008. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseva lapsi päivähoitossa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Oulun toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <http://www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289345955/1194290010211.html>

Huhtanen, Kristiina 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki. Finn lectura.

Häkkinen, Tiina 2011. Kehitysvammaisen seurakuntalaisen osallisuus kirkon kehitysvammatyössä. Itä – Suomen Yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu – tutkielma.

Kangasmaa, Tiina; Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi (toim.) 2008. Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus.

Kaski, Markus (toim.); Manninen, Anja; Mölsä, Pekka & Pihko, Helena 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

Koivunen, Pirjo - Leena 2009. Hyvä päivähoito. Juva: WS Bookwell Oy.

- Kokkoniemi, Liisa & Koskinen, Eeva 2011. Lapsi lasten joukossa. Vanhempien kokemuksia kehitysvammaisen lapsen varhaiskasvatuksesta. Metropolia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kontu, Elina & Suhonen, Eira 2008. Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus. Helsinki: Palmenia.
- Kurki, Elina & Törmä, Taina 2007. Vanhempien ajatuksia päiväkodin integroidusta erityisryhmästä ja sen arjesta. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Helsingin toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Laine, Antti & Torppa, Mirkka (toim.) 2010. Ekumeeninen kasvatus – mitä opimme toisiltamme? Helsinki: Suomen lähetysseura.
- Leppävaaran erityispäivähoito – Espoon kaupunki i.a. Viitattu 20.8.2011.
<http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11866;142236;10806>
- Malm, Marita; Matero, Marja; Repo, Marjo & Talvela, Eeva – Liisa 2004. Esteistä mahdollisuuksiin. Vammaistyön perusteet. Helsinki: WSOY, 2004.
- Metsämuuronen, Jari. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp.
- Moberg, Sakari; Hautamäki, Jarkko; Kivirauma, Joel; Lahtinen, Ulla; Savolainen, Hannu & Vehmas, Simo 2009. Erityispedagogiikan perusteet. Helsinki: WSOY pro Oy.
- Saarinen, Seija (toim.) 2002. Kaikille tilaa riittää: Päivähoidon uskontokasvatus. Helsinki: Lasten keskus.

- Sakasti.evl.fi – kirkon palvelijoille. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vammaispoliittinen ohjelma 13.8.2003. Viitattu 17.3.2012.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2EF1B2>
- Salminen, Jaakko (toim.) 2001. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus. Helsinki: Helsingin Yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Vantaan täydennyskoulutuslaitos.
- Tauriainen, Leena 2000. Kohti yhteistä laatua: henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes 2005: oppaita 56. Helsinki: Stakes.
- Yleissopimus lasten oikeuksista. 1989. Yhdistyneet kansakunnat. Viitattu 5.2.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>
- Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36, Finlex. Viitattu 16.9.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin tutkimuskeskus i.a. Viitattu 19.8.2011
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kavunkumppanit.fi/tyon/lapsen/tuki_varhaiskasvatuksessa
- Sutinen, Päivi 2011. Kyselylomaketutkimus. Luento 31.8.2011 Diakoniamattikorkeakoulu.
- Lastentarhanopettajaliitto i.a. Viitattu 11.9.2011
<http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULKAISUT/ESITTEET/INTEGRAATIO.PDF>

Espoon kaupunki i.a. Viitattu 9.10.2011. <http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;28;11866;142236;10806;11174> <http://www.espoo.fi/default.asp?path=1;31;37414>

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry i.a. Viitattu 12.2.2012. <http://www.kvtl.fi/fi/kehitysvamma->

Verner – kehitysvamma-alan verkkopalvelu i.a. Viitattu 12.2.2012. <http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus.html>

Espoon kaupunki i.a. Viitattu 8.3.2012. http://www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ ja_ koulutus/Paivahoito/Paivakodit/Kunnalliset_ paivakodit

Espoon kaupunki i.a. Viitattu 15.3.2012. http://www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ ja_ koulutus/Paivahoito/Paivakodit/Kunnalliset_ paivakodit/Leppa_ vaara

Espoon kaupunki i.a. Viitattu 20.3.2012. http://www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ ja_ koulutus/Paivahoito/Kasvun_ ja_ oppimisen_ tuki

Papunet i.a. Viitattu 20.3.2012. <http://papunet.net/tietoa/vuorovaikutus/vuorovaikutuksen-tukeminen/ilmaisun-mukauttaminen.html>

Espoon kaupunki i.a. Viitattu 18.4.2012. http://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_ kaupunki/Tietoa_ Espoosta

LIITE 1 KYSELYLOMAKKEEN SAATEKIRJE

Arvoisa vastaaja

Olemme 3. vuoden sosionomi + diakoni + Lto opiskelijoita Järvenpään Diakonia ammattikorkeakoulusta. Teemme yhdessä opinnäytetyön, jonka tarkoituksena on tutkia miten kehitysvammaiset lapset integroituvat päiväkotiin, sekä miten kehitysvammaisten lasten uskontokasvatus toteutuu heidän kanssaan. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää miten kasvattajat voivat edistää kehitysvammaisen lapsen integraatiota päiväkodissa ja toisaalta selviääkö tutkimuksemme kautta integraatiota estäviä tekijöitä.

Nyt sinulla on mahdollisuus antaa arvokasta tietoa tekemästasi työstä. Kyselylomakkeeseen vastaaminen on vapaaehtoista, nimetöntä ja käsittelemme esille tulleet tiedot luottamuksellisesti. Valmis opinnäytetyö on luettavissa Järvenpään Diakonia ammattikorkeakoulun yksikössä kirjasto- ja tietopalvelujen opinnäytetyökannassa kesäkuussa 2012.

Kyselylomake palautetaan sisäisellä postilla Espoon vammaispalvelujen toimistoon Mari Parttimaalle, PL 2513, 02070 Espoon kaupunki. Jos sinulla on kysyttävää, vastaamme mielellämme. Liitteenä kyselylomake ja palautuskuori.

Toivoisimme sinun vastaavan 16.12.2011 mennessä.

Ystävällisin terveisin,

Mari Parttimaa, mari.parttimaa@student.diak.fi

Minna Toivanen, minna.toivanen@student.diak.fi

LIITE 2 KYSELYLOMAKE

KYSELYLOMAKE

1. Mikä on ikäsi?

1. 18 – 25 vuotta
2. 26 – 35 vuotta
3. 36 – 45 vuotta
4. 46 – 55 vuotta
5. 56 – 65 vuotta
6. yli 65 vuotta

2. Mikä on sukupuolesi?

1. Nainen
2. Mies

3. Missä tehtävässä työskentelet päiväkodissa?

1. Avustaja
2. Lastenhoitaja
3. Lastentarhanopettaja
4. Päiväkodinjohtaja
5. Muu, mikä? _____

4. Kerro miten yhteistyö toteutuu kehitysvammaisen lapsen vanhempien ja muun tukiverkoston kanssa päiväkotinne arjessa?

5. Oletko mielestäsi saanut riittävästi ohjausta kehitysvammaisen lapsen kohtaamiseen?

1. Kyllä, olen saanut erittäin paljon ohjeistusta
2. Kyllä, sain melko paljon ohjeistusta
3. Olen saanut vain vähän ohjeistusta
4. En ole saanut lainkaan ohjeistusta

Jos vastasit kysymykseen En, niin mitä tietoa / ohjeistusta koet tarvitsevasi lisää?

6. Koetko saaneesi tarpeeksi perehdytystä kehitysvammaisen lapsen erityisiin tarpeisiin?

1. Kyllä, olen saanut erittäin paljon perehdytystä
2. Kyllä, olen saanut melko paljon perehdytystä
3. Olen saanut vain vähän perehdytystä
4. En ole saanut lainkaan perehdytystä

Jos vastasit EN, niin mitä tietoa / millaista perehdytystä koet tarvitsevasi lisää?

7. Miten haluaisit parantaa kehitysvammaisen lapsen asemaa tavallisessa päiväkodissa?

8. Miten kehitysvammaisen lapsen yksilöllisen tuen tarve huomioidaan päiväkotinne toiminnassa, jotta hän voisi toimia ryhmän tasa-vertaisena jäsenenä?

9. Kannatatko kehitysvammaisen lapsen integraatioita tavalliseen päiväkotiryhmään?

10. Miten mielestäsi päiväkodissanne voidaan parhaiten tukea kehitysvammaisen lapsen uskonnollisia tarpeita luontevana osana arkielämää? (Hengelliset laulut, raamatun kertomukset, piirtäminen tms.)

Kiitos vastauksestasi!